№ 147 ՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 2

1907

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 2 № 147

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ, 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՀՐԱԳԻՐԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-Ից ՄԻՆՉԵՎ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԿՈՒ ռուբլի

Մի ամսվայ համար 1 ռուբլի

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Թիֆլիսի ժողովարանի աւագանիի խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն պ. պ. անդամների և կանդիդատների, որ ուրբաթ, նոյեմբերի 2-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, նշանակված է ընդհանուր ժողով, որը քննելու է ամարային շինութիւն վարձելու և ուրիշ տնտեսական հարցեր։

տա. (ուրբ.) 1—1

Երեկոյեան դասընթացքներ

մայրերի եւ դաստիարակչուհիների համար

Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ

(Մլքայէլեան պրոսպ. № 138)

Գարագմունքների առարկաներն են՝ մանկավարժութիւն, մանկավարժական հոգեբանութիւն, մարդակազմութիւն և ֆիզիոլոգիա, առողջապահութիւն (գլխաւորապէս մանկան), առաջին օգնութիւն հաղնելը, կենդանաբանութիւն և բուսաբանութիւն, առօրեայ կեանքի քիմիա, մանկական պարտէզների թէորիա, գործնական պարապմունքներ մանկական պարտէզներում։ Ուսանողուհիների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 28-ից։ Գարագմունքների սկիզբը հոկտեմբերի 9-ից։

(առ.) (չ. ու.) 3—6

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խրիմեան Հայրիկը. Կաթողիկոսի մահվան առիթով. Վերջին տեղեկութիւններ. Պատկան Դումայի շուրջը. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Կովկասագիտական կուրսերից. Կուսակցութիւնների կեանքից. Հացի ճգնաժամի առիթով. Թատրոն և երաժշտութիւն. Տեղեկութիւններ գաւառից. Կովկասահայ ազգաբնակչութեան օգտին. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. Նամակներ խմբագրութեան. Ամսուայ. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Նամակ Պարսկաստանից. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԸ

I

Խրիմեան Հայրիկը խաղաղ դէմք է հայութեան մէջ, ամենախաղաղ և աչքի ընկնող դէմքերից մէկը մեր անցեալում։

Նա առաջին գրական և հասարակական գործողներից մէկն էր այն ժամանակ, երբ հայութեան խաւերում դեռ նոր-նոր սկսում էին երևալ հասարակական-կուլտուրական գործունէութեան նշաններ։

Անցեալ դարի յիսունական թուականների վերջերին, երբ նոյնիսկ խաղաղ կենտրոններում հայ պարբերական մամուլի առաջին քայլերն էին միայն նշմարվում, Խրիմեանը նախաձեռնող եղաւ պարբերական թերթի հրատարակութեան Թիւրքահայաստանի խորքերից մէկում Վարագի վանքում։

Եւ մեր մամուլի պատմութիւնը արձանագրել է այդ փորձը, որը ընդհանրապէս դժբաղդաբար նրանով, որ կէս դաղ անցնելուց յետոյ էլ դեռ հայ մամուլը հնարաւորութիւն չէ ստացել իր գոյութեան համար դաւառական այն շրջավայրում, ուր նա ծնունդ առաւ Խրիմեանի ձեռքով։

Բայց այդ փորձը սկզբունքային նշանակութիւն ունեցաւ։ Դա մամուլի անհրաժեշտութեան սկզբունքն էր երկրի մէջ, ժողովրդական շրջաններում։

II

Խրիմեանի հրատարակած թերթը, Խրիմեանի բացած դպրոցը, Խրիմեանի պատրաստած աշակերտութիւնը արտայայտութիւնն էին կազմում գաղափարական մի գործի, որի նպատակն էր արթնացնել հայ ժողովուրդը իր անշարժութիւնից և դարձնել նրան կուլտուրական ուժեղ տարր, տէր ու տնօրէնը իր կեանքի։

Եւ Վարագի փոքրիկ հօրիզոնում սկսած գործը սկսեց նախ աշձագանքներ տալ իր շուրջը, ապա ճանաչներ արձակել դէպի հեռուները։

Իսկ երբ վաթսուն թուականին Խրիմեանը փորձեց իբրև քարոզիչ տարածել և տարբացնել այն, ինչ որ նա սկսել էր Վարագում, նա հանդիսացաւ իբրև մի առաքեալ կուլտուրական համաժողովրդական գործունէութեան, որը թէև ունէր ծրագրական անորոշութիւններ, բայց պարունակում էր ուժեղ և ոգևորիչ դրդումներ դէպի լուսաւորութիւն և առաջադիմութիւն։

Խրիմեանը ստացաւ համոհայկական հռչակ, որը տարէց-տարի աճում էր, և երբ նա 1869 թուին դարձաւ Գ. Պոլսի պատրիարք, նա բնեռել էր իր վրա հայ ժողովրդի բոլոր խաւերի մեծագոյն յոյսերը։

Խրիմեանը ներկայանում էր իբրև դրօշակակիր, իբրև առաջին դեկավար։

III

Սակայն այդտեղից էլ սկսվում է այն սխալների շարքը, որը գործեցին թէ ինքը Խրիմեանը և թէ նրա ուխտեալ բարեկամները։

Խրիմեանը իր էութեամբ չէր կոչված վարչական գործունէութեան համար։ Եւ նրա պատրիարքութեան տարիները փառք չաւելացրին նրա անուան վրա։

Նա ստիպված եղաւ թողնել պատրիարքական ամբոնը, դարձեալ մտաւ ժողովրդական, հասարակական, գրական գործողների մէջ, և ահա մենք տեսնում ենք, որ նա նորից սկսեց դրաւել հասարակութեան լայն խաւերի համակրութիւնը և ուշադրութիւնը։

Քարոզիչը, բանաստեղծը, դրագէտը, ժողովրդապէտը նորից ուժեղ կերպով խօսեցին նրա մէջ և նա նորից ասպարէզ եկաւ գործելու։ Եւ ժողովուրդը, որ ստացել էր նրանից իբրև վարչական անձից, դարձեալ սկսեց ոգևորվել Խրիմեանի խօսքերի ու գրուածների ազդեցութեան տակ։

Խրիմեանին բարձր դիրք և պատրիարքական իշխանութիւն չէին հարկաւոր իր կոչումը ծառայելու համար. ոչ, այլ ապա մի նոր՝ նուիրվելու այն գործին, որը նրա սրտին մօտիկ էր և որի համար նրա տաղանդը կարող էր գործել ուժեղ և ազատ կերպով։

Եւ իշխանութիւնից ու դիրքից զրկված Խրիմեանը նորից դարձաւ ժողովրդի իղձերի արտայայտիչը և նրա ներկայացուցիչը։

IV

Իբրև այդպիսի արտայայտիչ և ներկայացուցիչ նա ճանաչվեց, երբ Թիւրքահայ ժողովուրդը պէտք է ուղարկէր պատգամաւորութիւն դէպի Բերլին ներկայանալու վեհաժողովին։

Գնաց Խրիմեանը եւրոպական մայրաքաղաքները և Բերլին, ներկայացաւ պաշտօնական Եւրոպային, ներկայացրեց իր թղթերը և վերադարձաւ։

Բերլինի դաշնագրի 61-րդը սիֆիքսային յօդուածի հետ կապված է Խրիմեանի անունը։

Այնուհետև Խրիմեանը անձնատուր եղաւ շարունակելու իր գրական ու ժողովրդական գործունէութիւնը, ժամանակ-ժամանակ լսեցնելով իր ձայնը ուժեղ կերպով, երբ առիթներ էին ներկայանում Թիւրքահայկական կեանքում։

Եւ շատ բնական ու հասկանալի է, որ երբ 1892 թուին հայութեան առաջ հարց դրվեց ընտրել էջմիածնական կաթողիկոսական գահի վրա արժանաւոր հովուի, բոլորի աչքերը ուղղվեցին դէպի Խրիմեանը, որ վաղուց ճանաչվել էր և կոչվել հայերի Հայրիկ։

Խրիմեանը ընտրվեց կաթողիկոս և սկսեց իր գահի վրա գործել 1893 թուից։

V

Խրիմեան Հայրիկը կաթողիկոսական գահի վրա հանդիսացաւ իր այն բոլոր ուժանաւորութիւններով ու թերութիւններով, որոնք տատուկ էին նրան և առաջ։

Նա փայլուն էր իբրև քարոզիչ, նա արձագանք էր ժողովրդի ցաւերին, նա մատչելի էր իւրաքանչիւրի համար, նա մտնում էր ժողովրդական բոլոր խաւերը, բայց նա վարչական մարդ չէր։ Այնտեղ, ուր պէտք ու պահանջ կար վարչական դեկավարի և հսկողի, այնտեղ, ուր չափազանց պատասխանատու դեր էր որոշված էջմիածնի գահակալի համար, մենք տեսնում էինք մի փայլուն, տաղանդաւոր քարոզչի, խօսակցի, ժողովրդապէտի և բանաստեղծի, որը չէր իւրացնում վարչական բարեկարգութեան հիմքերը։

Խրիմեանի կաթողիկոսական գործունէութեան ժամանակ, երբ մի քանի դէպքեր այնպէս դասաւորվեցին, որ նրա տաղանդի իսկական յատկութիւնները կարող եղան հող գտնել արտայայտութեան համար, մենք տեսանք թէ որքան ուժեղ և հեղինակաւոր դերս եկաւ ձեռնարկած գործը։

Բայց ընդհանրապէս նա չէր կոչված վարչական գործունէութեան համար։

VI

Խրիմեանի անունը յանձնվեց պատմութեան։

Նա իբրև հաչ գրագէտ կարող էր իր կենդանութեան ժամանակ տանել իր գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը։ Նրա հեղինակութիւնները ժամանակակիցների համար ունեցել են մեծ նշանակութիւն և նրանցից մի քանիսը չեն կորցրել իրանց հետաքրքրութիւնը նաև մինչև այսօր։

Իբրև քարոզիչ նա կը յիշվի հայաշունչ ասուններից մէկը մեզանում։

Իբրև ժողովրդասէր, իբրև ժողովրդի մէջ մնող, ժողովրդին խոզ և իւրաքանչիւրի համար մատչելի մի անձ, նա կը մնայ ամենախոշոր օրինակներից մէկը մեզանում։

Իբրև Թիւրքահայաստանի խորքերում հանգուն կերպով գործած մի անձնաւորութիւն, իբրև հայ ժողովրդի ցաւերի ներկայացուցիչ խաղաղ դէպքերում նա կը պահպանէ իր պատմական հետաքրքրութիւնը երկար ժամանակ։

Նա կը մնայ իբրև հայ տարրի տարածաղաւոր և խաղաղ դէմքերից մէկը։

Ա. Քալանթար

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ինչպէս հաղորդում է «Кавказъ» պաշտօնական լրագիրը, Կովկասի Փոխարքան իր խորհրդի անդամ գ.-լ. Մ. Հակկէլին նշանակել է ներկայ լինել էջմիածնում իբրև ներկայացուցիչ կաթողիկոսի թաղմանը։ Ինչպէս յայտնի է, գնդապետ Ա. Լազարեանը հանդուցեալ կաթողիկոսի գագաղի վրա պսակ կը դնի Փոխարքայի և նրա կնոջ կողմից։

—

Էջմիածնի հայ-լուսաւորչական սինոդի անդամ Սրբոտակէս արքեպիսկոպոսը տեղեկացրեց Փոխարքային, որ, ամենայն հայոց կաթողիկոսի մահվան առիթով, սինոդը, համաձայն օտարազգաւոր կանոնագրութեան 1141-դ յօդուածի, ընդունել է իր անօրէնութեան ներքոյ հանդուցեալի բոլոր թղթերը և գոյքը։ Սինոդի գործերի կառավարութիւնը և նրա մէջ նախագահութիւն անելու պաշտօնը, համաձայն նոյն կանոնագրութեան 1148-րդ յօդուածի, դրված են սինոդի աւագ անդամ Գէորգ արքեպ. Սուրէնեանի վրա։ («Ռ.»)

—

Մեզ հեռագրում են Կ. Պոլսից հոկտեմբերի 31-ին.

Ամենայն հայոց կաթողիկոսի թաղման հանդէսին մասնակցելու համար Թիւրքիայի հայերի կողմից նշանակված են պատգամաւորներ՝ պատրիարքի և կրօնական ժողովի կողմից—Արիստակէս արքեպիսկոպոս Դաւթեան և Գարեգին արքեպիսկոպոս Սաթունեան, իսկ ազգային կենտրոնական վարչութեան խառն ժողովի կողմից—պ. պ. Ալեքսանդր Մելիք-Ազարեան և Յովհաննէս Ժամհարեան։

—

Թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Սաթունեանը ուղարկվում է էջմիածին՝ կաթողիկոսի թաղման մասնակցելու։

—

Երէկ, նոյեմբերի 1-ին, Թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկ. Սաթունեան ներկայացաւ Կովկասի Փոխարքային և շնորհակալութիւն յայտնեց այն առիթով, որ նա բարեհաճեց ներկայ գտնվել կաթողիկոսի հոգեհանգստին, հոկտ. 31-ին, Վանքի տաճարում։

—

Թիֆլիսի քաղաքային դուման երէկվայ, նոյեմբերի 1-ի, իր նիստում որոշեց կաթողիկոսի թաղմանը ներկայ լինելու համար իբրև ներկայացուցիչ էջմիածին ուղարկել քաղաքագլուխ իշխ. Վ. Ն. Շերբիդովին։

—

Թիֆլիսի թեմի առաջնորդը երէկ ուղարկեց էջմիածին, համաձայն սինոդի հեռագրական պատուէրին, մի դագաղ՝ կաթողիկոսի համար։

—

Մեզ հեռագրում են Թաւրիզից հոկտեմբերի 31-ին.

Ամենայն հայոց կաթողիկոսի թաղման ներկայ լինելու համար Ատրպատականի հայութեան կողմից պատգամաւորներ են ընտրված պ.պ. Զաքարիա Նագարբէկեան, Զիլբրայիլ Բուլղաղեան և Վարդանեան։

—

Մենք ստացանք Մարտիրոս Անանեանից՝ վեհափառ կաթողիկոսի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն յօգուտ Կովկասի հայ աղէտեալների տասն ռուբլի։

—

Մեզ հաղորդում են, որ քաղաքային առաջին Վերայի դպրոցի հայ աշակերտների մէջ որոշուած է կայացնել, ամենայն հայոց կաթողիկոսի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն, պսակի գումարը յատկացնել մի ֆոնդի կազմութեան յանուն Մկրտիչ I Խրիմեանի։

—

Այսօր Գայիանեան օրիորդաց դպրոցում կը կայանայ հոգաբարձութեան և ուսուցիչների խառն ժողով՝ որոշելու ինչ ձևով մասնակցել ամենայն հայոց կաթողիկոսի թաղման։

—

Նոր-Նախիջևան, 31 հոկտ. 4 ժ. 18 ր.

Նոր-Նախիջևանի քաղաքային դուման իր նիստում յարգեց վեհափառ կաթողիկոսի յիշատակը ոտքի կանգնելով։

Դուման ընտրեց Գէորգ Զուբարին ներկայացուցիչ կաթողիկոսի թաղման ժամանակ։

Եկեղեցական հոգաբարձութիւնն էլ կունենայ նոյնպէս ներկայացուցիչ։

Մուշէ վարդապետ

—

Զարջոյ, 1 նոյ. 10 ժ. 10 ր.

Վեհափառ Հայրիկի մահը յուզեց Զարջոյի հայ հասարակութիւնը։

Չը կայ Հայրիկը, բազմաչարչար հայ ժողովրդի միակ յոյսը և ապաւէնը նրա բոլոր ազգանների ընթացքում։ Չը կայ Վասպուրականի արծիւը, որ իր բաց թեւերով պաշտպանում էր հայ ժողովրդին նրա բոլոր նոյնիսկ մահաբեր հարուածներից։

Նա մեռաւ յաւիտեանս. բայց անմահ կը մնան այն լուսաւոր սերմերը, որոնք պատուաստված են մեր սրտերում նրա սուր գրչով, հանճարաւոր խօսքով, սուրբ զգացմունքներով։

Խոնարհում ենք Քո անմահ գերեզմանի առաջ, Մեծ Մարդ։

Ներսէս քահանայ Աբրահամեանց, Աղասանց, Ասրիեանց, Արզումանեանց, Գասպարեանց, Գէորգեան, Գրիգորեանց, Մարտիրոս Դանիէլեան, Սիրէօն Դանիէլեան, Թադէոսեան, Հայրապետեան, Միրզոյեան, Մխիթարեան, Մուրադեան, Մուղունեան, Յակոբեան, Գրիգոր Յովհաննիսեան, Սարգիս Յովհաննիսեան, Մարգար Յովհաննիսեան, Շարեանց, Սարգսեան, Տէր-Գարտեան, Տէր-Պետրոսեան, ուսուցիչներ՝ Ահարոնեան և Լուսամեան։

—

Շաբաթ, հոկտեմբ. 31-ին, կաթողիկոսական հոգեհանգստին Վանքի եկեղեցում ներկայ են գտնվել նաև Թիֆլիսի Միքայէլեան արհեստագիտական քաղաքային դպրոցի հայ աշակերտները, իրանց դլուխ ունենալով հայոց լեզուի ուսուցչին։

—

Երևան, 30 հոկտեմբերի

Երէկ առաւօտեան լսեցինք, որ էջմիածնում վեհափառ Հայրիկը իր ժամկացուն կնքել է։ Այսօր ժամը 10-ին բոլոր վանականները խնութները փակեցին և գնացին քաղաքի ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցին ներկայ լինելու պատարագին և վեհափառ կաթողիկոսի հոգեհանգստին։ Այս առիթով արձակել էին թէ պետական և թէ ժամանաւոր դպրոցների հայ ժանուէներին։ Հոգեհանգստին ներկայ էին գեներալ-նահանգապետը, փոխ-նահանգապետը, պարսից հիւպատոսը և ուրիշ բարձր աստիճանաւոր անձինք։ Մեր դրացի թուրք եղբայրները, լսելով մեր ազգին հասած վիշտը, փակելով իրանց խանութները շտապել էին վերոյիշեալ եկեղեցին ներկայ լինել հոգեհանգստին։ Որքան կարողացանք իմանալ, երբ պատարագը վերջանում է, ամբողջ հոգեւորականութիւնը, գլուխ ունենալով փոխանորդին, շրջապատում է դիակը և սկսում է կատարել հոգեհանգիստը։ Խօսում է Կորիւն քահանայ Պանճուլեանցը, որից յետոյ դագի մօտ Մահմէդ Բաղրը խօսել և վերջացրել է ժամաւորապէս այսպէս. «Երկու ազգերի սիրոյ և համերաշխութեան գործում հանգուցեալը մի սիրելի անձնաւորութիւն էր, այնպէս որ երկու ազգութիւնք էլ սիրում էին նրան իբրև սիրոյ քարոզչի։ Ցանկալի էր, որ նրա յաջորդը նոյն հոգով տոգորված և նոյն շաւղով գնացող անձնաւորութիւն լինէր, որով երաշխաւորված կը լինէր երկու ազգերի միաբան և սիրալիր կենցաղը այս անցաւոր աշխարհում։ Հանդուցեալ Հայրիկը, լաւ կատարած լինելով միշտ իր պարտականութիւնը մանաւանդ վերջին ժամանակներս երկու ազգերի անմիտ ընդհարման ժամանակ, այժմ հանգիստ և խաղաղ հոգով նստած է հայր Աբրահամի գոգում»։ Գ. Աղազարեանց

—

Մեր աշխատակից Լ. Դանիէլեանը ուղարկվեց էջմիածին «Մշակ» լրագրի յանձնարարութեամբ՝ հաղորդելու տեղեկութիւններ այնտեղից։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Թաւրիզից մեզ հեռագրում են հոկտեմբերի 31-ին.

Այսօր պատգամաւորական ժողովը միաձայն Ատրպատականի թեմի առաջնորդ ընտրեց Կարապետ վարդապետ Տէր-Մկրտչեանցին։

—

Մեզ հաղորդում են էջմիածնից, որ ամենայն հայոց կաթողիկոսը մի քանի ժամանակ առաջ դիմած լինելով առանձին ազերբայջերով Անգլիայի թագաւոր Էդուարդին և ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Իզվոլսկուն՝ Թիւրքիայի հայերի թշուառ վիճակի առիթով, մինիստր Իզվոլսկին ուղարկել է

պատասխան՝ որի մէջ յայտնում է, թէ նա միշտ կարեկցաբար և համակրանքով է վերաբերվել Թիւրքիայի հայերի դրութեան և ռուսաց դեսպաններին ու հիւպատոսներին հրահանգներ է տուել՝ աշխատելու ամեն կերպ ամոքել տառապեալ ժողովրդի վիճակը։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

✦ «У. Р.» լրագրին հոկտեմբերի 29-ին հեռագրում են Պարիզից, որ տեղական «Daily Telegraph» լրագրի Պետերբուրգի թղթակիցը, որը մեծ կապեր ունի կառավարչական շրջաններում և եռանդուն պայքար էր մղում երկրորդ Դումայի դէմ, վաղօրօք ճիշտ կերպով նախագուշակելով նրա արձակումը՝ արդէն պայքար է սկսել Սոբոլեվի կաբինետի և երրորդ Դումայի դէմ։ Թղթակիցը մի ընդարձակ հեռագրով հաղորդում է, որ Ռուսաստանում կատարած երկարատև ճանապարհորդութիւնից վերադառնալով, խօսակցութիւն է ունեցել ազդեցիկ տարբեր ու ժողովրդի ներկայացուցիչների հետ և եկել է այն համոզման, որ կայսրութեան դրամական տագնապի շնորհիւ բարդացած ներքին կեանքը պահանջում է համարձակ, անկեղծ և եռանդուն օրէնսդրութիւն։ Սոբոլեվի կաբինետը և երրորդ Դուման անընդունակ են այդ դերը կատարելու։

✦ Պետական Դումայի պահպանութեան համար հրատարակված նոր կանոնները չափազանց ճնշող տպաւորութիւն են թողել Պետերբուրգի ժամուլի ներկայացուցիչների վրա։ Հոկտեմբերի 23-ին նրանցից շատերը դիմել են մամուլի գործերի գլխաւոր վարչութեանը՝ տեղեկութիւններ խնդրելու այդ առիթով և խնդրելու, որպէսզի իրանց տեղեր վերապահեն ժուրնալիստների օթեակում։ Գլխաւոր վարչութիւնից ստացած պատասխանից պարզվել է, որ վերջինս արտասահմանեան թերթերի համար յատկացնում է վերին օթեակի ձախակողմում 23 տեղ, իսկ ռուսաց ժուրնալիստների համար՝ 47 տեղ։ Յայտարարութիւն ներկայացնելու վերջին ժամանակամիջոցը նշանակված է եղել հոկտեմբերի 25-ը։ Այդ օրը, երեկոյեան, գլխաւոր վարչութեան մէջ պիտի վճռվէր՝ թէ որ լրագիրներին է տեղ յատկացվում ժուրնալիստների օթեակում։ Վարչութիւնը այնուհետև իր որոշումը ուղարկելու է Պետական Դումայի դիւանատան՝ կարգադրութիւն անելու համար։ Վերջինս արդէն Դումայի պահակապետի հետ միասին կաշխատէ պարզել լրագիրների ներկայացուցիչների անձնաւորութիւնը և պահպանութեան տեսակէտից կը վճռէ հարցը, թէ այդ ներկայացուցիչներից որին կարելի է թոյլ տալ ժուրնալիստների օթեակը մտնելու և որին ոչ։ Այդ խնդրի առիթով «Нов. Вр.»-ի աշխատակից Պիլենկօն գրում է. «Այդ կանոնների համաձայն, ժուրնալիստները բոլորովին հնարաւորութիւն չեն ունենում կուլուարները մտնելու։ Գլխաւոր վարչութիւնը ամեն մի լրագրի անունով անուանական տոմսակներ կը տայ, որի համաձայն նրանց ներկայացուցիչներին թոյլ կը տան մտնելու վերնասրահի ձախակողմը միայն։ Տոմսակները կարող են խլել ժուրնալիստներից Դումայի պահակախմբի հրամանատարի կամ Դումայի նախագահի կարգադրութեամբ։ Ես ուղղակի զարմանում եմ, թէ ինչ կարիք կար մամուլի ներկայացուցիչներին տանել վերնասրահը, որտեղից և լաւ չէ երևում և վատ է լսվում։ Միևնոյն ժամանակ լրագրական բեպօրտեօրներին վիճակված է շնչել առաստաղի հեղձուցիչ օդը։ Ըստ երևոյթին այդ արել են, որպէսզի մամուլի ներկայացուցիչները չը կարողանան պրօպագանդա անել գիւղացի պատգամաւորների շրջանում, ինչպէս այդ անում էին առաջին Դումայում, բայց երկրորդ Դումայում միտինգներ համարեա չը կային։ Հետևապէս, այդ նոր կանոնների ամբողջ արդիւնքը այն կը լինի, որ Դումայի նիստերը արձանագրողը դրժուար կացութեան մէջ դրված կը լինի և աւելի վատ կը կատարվեն արձանագրութեան աշխատանքները»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐԻՑ

—

Իշխ. Գ. Մ. Թումանովի կիրակի օրվայ—հոկտեմբերի 28-ին—«ազգրարային հարցի» դասախօսութեան նիւթն էր Վրաստանի խիզանների վիճակը։

Խիզանները ապրում էին գլխաւորապէս Թիֆլիսի նահանգի Գօրու գաւառում և Իմերեթիայում՝ Զուգդիդի գաւառում։ Խիզան՝ կը նշանակէ ապաստանված. նրանք նկատվում էին որպէս հողի վրա հաստատված մշտական կապալառուներ։ Հողատիրական այդ ինքնուրոյն ձևը յայտնի էր և Արևմտեան Եւրօպայում, և Ռուսաստանի լեռնական նահանգներում գլխաւորապէս։ Խիզանները կամ վերաբնակվել էին յայտնի հողի վրա կալուածատիրոջ հրաւէրով—խոպան, անմարդաբնակ կալուածքներից արդիւնք ստանալու նպատակով,—կամ խիզանները ինքներն էին ապաստան գտել՝ հարկադրված հողի պակասութեան կարիքից, թշնամու սրից կայլ։ Խիզաններն այն էական զանազանութիւնն ունէին ճարտերից, որ նկատվում էին որպէս ազատ մարդիկ, չէին կրում անձնական ծառայութիւններ, վճարելով միայն բահրա։ Խիզանականութիւնը մի անցողական շրջան էր Վրաստանում։ Վախթանգի օրէնսդրութեան համաձայն խիզանը երեսուն տարուց յետոյ դառնում էր ճորտ։ Բայց հողը նրանից յետ խլել չէր կարելի. առաւել, խիզանը ունէր և ժառանգի սեփականութեան իրաւունք. նա կարող էր ծախել իր կտոր հողը՝ կալուածատիրոջ համաձայնութեամբ։

Ալէքսանդր Բ-ի գիւղացիական բէֆորմը Անդրկովկասում գործադրվելու ժամանակ Թիֆլիսի նահանգում դատաւ 4185 խիզանական ծուխ, որ կազմում էր բոլոր ճորտերի 27%, ուրեմն մօտ մի երրորդականը, և Բութայիսում՝ 1169 ծուխ։ Երբ 1884 թ-ին հաւաքվում էին տեղեկութիւններ խիզանների վիճակը կանոնաւորելու նպատակով, սրանց թիւը հասաւ 8000 ծուխի՝ 30,000 շնչով։ Խիզաններին վերաբերեալ ռուս կառավարութիւնը հակված էր հաշուել որպէս սոսկ կապալառուների վրա և ուրեմն ենթակայ սովորական քաղաքացիական (гражданскій—դնում ենք այս տէրմինը, որովհետև հայկական տէրմինոլոգիան ճիշտ չենք գտնում) իրաւունքին։ Կովկասի Փոխարքան նկատելով թէ ինչ աղէտներ կարող են տեղի ունենալ այս դէպքում, 1880-ական թուականներին հրամանագրեց խիզանական գործերը ենթարկել հաշտարար միջնորդների և գիւղացիական գործերի նահանգական ատեանների ձեռներէցութեան, այլապէս խիզանը պիտի դառնար անապատան, նկատելով իբրև սովորական կապալառու, որ չէ կատարում «իր տիրոջ» պայմանները։ Կառավարութիւնը սկսեց նիւթեր հաւաքել խիզանականութեան բնոյթը ճանաչելու համար. բայց հաւաքած նիւթերը միակողմանի էին. նրանք ստացվել էին միայն հաշտարար միջնորդներից և ազնուականներից, որոնք հակված էին խիզաններին սոսկ կապալառուներ ճանաչելու. ի նկատի չէր առնված և մամուլի կարծիքը։ Սակայն նիւթերում կային և երկու ազնուականների ընդհանուր կարծիքներ. մէկը՝ յայտնի Դմ. Կիպիանու կարծիքը—պնդում էր կապալի մեծականութեան վրա եւ բահրայի անփոփոխութեան վրա։ Առանց այս սկզբունքները ընդունելու՝ խիզանները հողազուրկ պիտի դառնան։ Իբրև երկրորդ Կիպիանին առաջարկում էր մացնել հողի յետ գնման օրէնքը՝ գանձարանի միջոցով։ Իշխ. Իլ. Ճավճավաձէն—միւս կարծիք յայտնողը—չէր ժխտում խիզանների պատմական իրաւունքներ և առաջարկում էր անօրինել նրանց վիճակը մի շատ ադաթների հիման վրա։ Սակայն «ադաթները» գիտնականօրէն ուսումնասիրված չէին և նրանց գործադրելը վերջապէս պիտի յանձնվէր բիւրօկրատիկ հիմնարկութեանց ձեռքը։

Հաւաքած նիւթերի հիման վրա, կառավարութիւնը մշակեց 1891 թ-ի խիզանական պօլօժենիէն, ի դէպ ասած մի օրէնք, որ չը գործադրվեց՝ խիզաններին անյայտ մնալու, իսկ կալուածատերերի շահերին անճպատ լինելու պատճառով։ Այդ օրէնքի հաշուառը էին հետևեալ։ Խիզաններ նկատվում էին ամենքը, որոնք կալուածատիրոջ հետ չունեն գրաւոր պայմաններ ուրեմն կարող էին խիզան լինել ամեն դասակարգի մարդիկ. կալուածատէրը իրաւունք ունի հողից քշել խիզանին, եթէ սա չէ յարմարվում նրա պայմաններին, բայց պիտի վճարէ խիզանին նրա բոլոր շինութիւնների, կատարած ժշակութեան (հողի լաւացման գործում) երկպատիկ գինը։ Խիզանական գործերը պիտի ենթարկվեն հաշտարար միջնորդներին և նահանգական գիւղացիական ատեաններին։ Այդ կանոնագրութիւնը ընդունում էր և հողերի յետ գնման պայմանները։

1900 թ-ին հրատարակվեցին նոր կանոններ՝ չը գործադրված 1891 թ-ի պօլօժենիայի տեղ. այս անգամ խիզանների իրաւունքներն աւելի քիչ էին ճանաչված. խիզաններ նկատվում էին նրանք, որոնք հողի վրա նստել են ըստ ադաթի, բայց կալուածատիրոջ համաձայնութեամբ։ Հողից մերժելու դէպքում վարձատրութիւնը միատակ էր և մասնակի. օրէնքի գործադրութիւնը նոյնպէս թողված էր անհեղինակ հաշտարար միջնորդներին և նահանգական ատեաններին։ Պահպանված էր և յետ գնման օրէնքը...

Այդպէսով տեսա ըէֆորմեր գործադրելու անց անցել է ամբողջ 43 տարի և խիզանների վիճակը մնում է երբուն, անկերպարան, առանց մնօրինութեան. ով կարող է նախատեսել գալիք բարդութիւնների և աղէտների չափը...

Դասախօսը վերջում մանրամասնօրէն ծանօթացրեց—խիզաններին վերաբերեալ բոլոր ռուսական նիւթերի հետ։

Պ. Զաքարեանց

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

✦ Հոկտեմբերի 23-ի երեկոյեան ֆինլանդական երկաթուղու գնացքով Պետերբուրգից գնացել են Հելսինգֆորս սահմանադիր-ռամկավար կուսակցութեան համագումարի պատգամաւորները, որոնց թիւում եղել են կուսակցութեան լիդերներ՝ Միլիւկով, Կոլիւբակին, Նաբոկով, Հեսսեն և ուրիշները։ Գնացքը լի էր, այնպէս որ հարկ եղաւ վագոնների թիւը աւելացնել։ Նրանց հետ ուղևորվեցին անագին թիւով ռուսական և արտասահմանեան ժուրնալիստներ։

✦ Ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան կենտրօնական կոմիտեան արդէն նախապատրաստութիւններ է տեսել կուսակցութեան համառուսական պատգամաւորական համագումար հրաւիրելու համար։ Նահանգական կոմիտեների պատգամաւորների թիւը լինելու է 276։ Կենտրօնական կոմիտեը հաստատել է համագումարի համար հետևեալ ծրագիրը. 1) Կենտրօնական կոմիտեի և կուսակցութեան վիճակի մասին տեղեկագիր. 2) Սահմանադիր-ռամկավարների պարլամենտական ֆրակցիայի հաշիւ. 3) Զեկուցում կուսակցութեան տակտիկայի մասին երրորդ Պետական Դումայում։ Զեկուցանելու է Պ. Ն. Միլիւկովը։ 4) Կենտրօնական կոմիտեի զեկուցումը ազրարական հարցի մշակման մասին սկսած վերջին համագումարից. 5) Ֆինանսական հաշիւ և 6) Կենտրօնական կոմիտեի ընտրութիւն։ Համագումարում իրանց ներկայացուցիչները կուղեն ուսանողական խմբակները, արհեստակցական և ազգային կազմակերպութիւնները, նոյնպէս և 2-րդ Պետական Դումայի կազմների ֆրակցիայի նախկին անդամները, վերջիններս խորհրդակցական ձայնով։ Երրորդ Դումայի բոլոր անդամները ներկայ կը լինեն համագումարի նիստերին վճռողական ձայնի իրաւունքով։ Կենտրօնական կոմիտեի կողմից պրեզիդիումի անդամներ են նշանակված Կուտլեր, Նաբոկով և Ի. Հեսսեն։

✦ Ռուսաց սօց.-դեմօկրատական կուսակցութեան կենտրօնական կոմիտեի փոքրամասնական անդամները և Բունդի ներկայացուցիչները մի բանաձև են կազմել, որտեղ մատնանշում են, որ Գ. Վ. Պլեխանովի յայտնի կոչը պէտք է համարել կենտրօնական կոմիտեի պլատֆորմայի առաջացրած ցաւալի անհրաժշտութեան արդիւնքը։ Բանաձևը խմբագրողների կարծիքով, այդ պլատֆորման հիմք է տալիս սահմանադիր-ռամկավարների կուսակցութեանը և ուրիշներին մեղադրելու սօցիալ-դեմօկրատներին՝ սև հարիւրեակայիններին աջակցելու համար։ Առաջարկված բանաձևը կենտրօնական կոմիտեի կողմից չէ ընդունվում։ Այն ժամանակ փոքրամասնականներն ու բունտի ներկայացուցիչները յայտնում են, որ կենտրօնական կոմիտեը, կոչված լինելով պահպանելու կուսակցութեան ամբողջութիւնն ու նրա հաւասարաչափութիւնը, առիթից օգտվում է ֆրակցիոնական պառակտումներին աւելի սուր կերպարանք տալու համար։ Միևնոյն ժամանակ նրանք յայտնել են, որ միանգամայն հակակարծիք էին Գ. Վ. Պլեխանովի արտայայտած կարծիքներին։

✦ «Uns. Leb.» լրագրի ասելով, Զարշավայում կազմվում է մի նոր կուսակցութիւն «Սօցիալիստ-ինդիվիդուալիստներ» անունով։ Այդ կուսակցութիւնը անհրաժեշտ է համարում մնտեսական կռուի ժամանակ ուշադրութեան առնել տեղական մնտեսական պայմաններն ու տեղական արդիւնաբեր հիմնարկութիւնների կախումը ուրիշների մրցութիւնից։ Այդ պատճառով սօցիալիստ-ինդիվիդուալիստները ներկայումս հրաժարվում են աշխատանքի վարձագինը աւելացնելու նպատակով կռիւ մղել, որովհետև լեհական գործարանները անկարող են աջողութեամբ մրցել Ռուսաստանի ներքին նահանգների ֆաբրիկանների դէմ, ուր բանուորական աշխատանքի վարձագինը բաւականաչափ ցածր է։ Ամենահերթական հարցը կուսակցութիւնը համարում է կանանց և երեխաների աշխատանքի հարցը կանոնաւորելը և բանուորների ապահովագրութիւնը։ Զուտ քաղաքական գործունէութիւնը նա համարում է երկրորդական։

✦ Ռուսական սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութեան կենտրօնական կոմիտեի նիստերից մէկում, կենտրօնական կոմիտեի անդամներից մէկը, որը այցելել էր Մօսկվան և Պօվոլժիէն, զեկուցում կարդաց այդ տեղերի մասին։ Զեկուցանողի խօսքով, Մօսկվայում սօց.-դեմօկրատական կազմակերպութեան շարքերը նշանաւոր կերպով պակասել են անփողութեան և աշխատողների պակասութեան պատճառով, թէպէտ և վերջերս դրութիւնը մի փոքր բարւոքվում է։ Պրոֆեսիօնալ դաշնակցութիւնները, վարչական հալածանքների շնորհիւ, մեծ մասամբ կազմալուծվել են կամ շարունակում են իրանց թշուառ գոյութիւնը։

Պօվոլժիէի մասին խօսելով, զեկուցանողը ասաց այդ մասին, որ Նիժնի-Նովգորոդում սօց.-դեմօկրատական կազմակերպութիւնները համարեա բոլորովին կազմալուծվել են։ Նրանց ճնցողները որոշեցին ստեղծել կազմակերպչական յանձնաժողով աշխատանքը վերականգնելու համար։ Սամարայում կազմակերպութիւնը գործում է համարեա առանց ինտելիգենցիայի որևէ մասնակցութեան։ Սակայն ինտելիգենցիայի բացակայութիւնը կազմակերպութեան մէջ չէ ոչնչացնում ֆրակցիոնական տարաձայնութիւնները, որոնք Սամարայում շատ սուր բնաւորութիւն են կրում։ Սարատովում նոյնպէս նկատվում է ինտելիգենցիայի կատարեալ բացակայութիւնը սօց.-դեմօկրատական կազմակերպութեան մէջ։ Սկզբում ինտելիգենցիայի հեռանալ կազմակերպութիւնների կազմալուծումն առաջացրեց, բայց վերջում ինտելիգենցիայի տեղերը գրաւեցին աւելի գիտակից բանուորները և կազմակերպութիւնները սկսեցին ամրանալ և զարգանալ։ («Тов.»)

✦ Հոկտեմբերեանների առաջիկայ կոնֆերէնցիայում առաջին հերթական հարցը պիտի երևան դրուին, այլ և դասակարգային. և քանի որ ազատականութիւնը քամֆրօմիզ մըն է այս երկուքին—պահպանողականութեան և սօցիալիզմի—միջև, այնուհետև իրենց դասակարգային նախանձախնդիր ունևորներ պիտի անցնին պահպանողականութեան, իսկ անոնք որ կը զգան իրենց ստրուկ կացութիւնը այլ դասակարգի մը ներքև՝ իրենց ապաստան պիտի գտնեն սօցիալիզմի գիրկը, և սա վերջնականօրէն պիտի որոշէ կացութիւնը, անշուշտ, մէջ խաղալով ազատական անտարամարտական ծրագիրը։

Պէտք է խոստովանիլ որ անգլիական ներկայ անցուդարձերը բաւական հետաքրքրական տեսարան մը կը ներկայացնեն և այն խրատիլակը, որ պահպանողականներ ստեղծեցին ամբոխին սարսափ ազդելու համար, մեծագոյն վնասը պիտի տայ իրենց փայփայած կեղծիքներուն, մանաւանդ որ այս պահուս հակայ երկաթուղային դրծագուլ մը կը սպառնայ Անգլիա, որովհետև այս մարդաբերական հոգիով համակուած պետերը կը մերժեն օրական 12—16 ժամ աշխատող պաշտօնեաներուն շաբաթական 20—25 ֆրանքէն աւելի վճարել։ Ի՞նչ տարօրինակ տրամաբանութիւն... Երկաթուղիի պետեր, որոնք վերոյիշեալ լօրդերուն հետ հարիւրաւոր ոսկիներ կը ծախսեն «սօցիալիզմի դէմ կռուելու» և «մեր երկրին ու աշխատաւոր դասը անօր ստանացող վտանգէն փրկելու համար՝ կը դժկամակին փոքր յաւելում մը ընել այդ իրենց «սիրելի երկրին զաւկներուն» շաբաթականներուն վրայ և անոնց մարդավայել ապրուստի արժան շաբաթական մը տալով՝ աշխատութեան ժամերը նուազցնել։

Ու այս զարթնումն ու երկաթուղային կրեսոններու խստասրտութիւնը թերևս նոր եռանդ մը շնորհեն անգլիացի գործաւոր դասին և իրենց դասակարգային բարեւութեան անյուսալի նկատուած գործը փութացնեն։

Մինաս Ցոլակ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

—

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

—

Լօնդոն, 23 հոկտեմբերի

Թէպէտև անգլիական պարլամէնտը 1—2 ամիսէ ի վեր անգործութեան է դատապարտուած և այնպէս ալ պիտի մնայ յաջորդ ամսոյ կէսը՝ արձակուրդի պատճառով, այսու հանդերձ առօրեայ ընկերական անցուդարձերը բաւական շահեկան երևոյթ մը կը ներկայացնեն, և կարժէ որ մեր հայ ընթերցողներուն ծանօթացնենք զայն։

Պահպանողական կուսակցութիւնը, ամբողջ 10 տարիներ վարժուած ըլլալով իշխելու սովորական հաճոյքին, այս վերջին 2 տարին, երբ ազատականներ պաշտօնի վրայ եղան եղական ջախջախիչ մեծամասնութիւնով մը, շատ հաճելի չերևցաւ իրենց և սկսան փնտռել ամեն հնար՝ որպէսզի խրտուլակ մը երևան բերեն և ժողովուրդը գրգռեն ազատական իշխանութեան դէմ։ Ամեն ճիգ զուր անցաւ. ժողովուրդը շատ անտարբեր թուեցաւ։ Տասը տարուան պահպանողական գերիշխանութիւն չափէն աւելի պժգացուցած էին և դիւրաւ չէին տարուեր նորանոր խոստումներէ։ Բայց և այնպէս, պահպանողականներ մխիթարանք մը ունէին գտնէ, և այդ ալ լօրդերաբար պահպանողական և յետադէմ ժողով մը և լիազօր իշխանութիւն ունենալով ժողովրդի ներկայացուցիչ ժողովին վրայ, կարելի էր ադոր ոյժով ազատական գործունէութիւնը անդամալուծել։ Եւ շատ դեղեցիկ կերպով ալ յաջողեցան։ Ազատական ամեն օրինագիծ մերժուեցաւ լօրդերէն, մինչև որ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ այս լօրդերու վէթօն (veto) չափաւորելու օրէնք մը յառաջ բերել, որ, կը յուսանք թէ, յաջորդ նիստին պիտի շօշափուի և կարգադրուի։

Բայց միևնոյն ժամանակ պահպանողականներուն նիւթ մը հարկաւոր էր ժողովրդին գրաւող և զայն իրենց քաշող, և այդ նիւթը, եղական իր տեսակին և գիւտին մէջ, գտան կարդ մը «հայրենասիրական» ոգիով վառուած վաճառականներ և լօրդեր։ Յայտարարեց մէկը որ ներկայ արմատական կառավարութիւնը չափէն աւելի զիջումներ բրաւ բանուորական կուսակցութեան պահանջներուն և, հետևաբար, համակիր է անոնց ծրագրին, որմէ կարելի է դիւրաւ եզրակացնել, որ ներկայ կառավարութիւնը հակումներով սօցիալիստ է... Անգլիական ազէտ, անխորհուրդ, նախապաշարեալ ու շովինիստ հոգին դիմում ընող ճիշտ բառը գտած էին այլ ևս։ Ազատական կառավարութիւնը սօցիալիստ... որքան ալ ծիծաղելի երևնայ, հսկայ զանգուած մը կայ հոս՝ որ հալած իւղի նման կուլ կուտայ այս անիմաստ թեւադրումը, ու այս ծնաւ, մեծացաւ և այսօր վիթխարի սարսափի մը է փոխուած։

Ասկէ քանի մը շաբաթներ առաջ շարք մը լօրդեր, որոնց «հայրենասիրական» զգացմանց «անկեղծութիւնը» անտարակուսելի է և որոնք գիտեն ինչպէս հազարներ արիւնի և արցունքի դատապարտել և սովամահ թողուլ իրենք վայելքներու և զեղխանքի մէջ լողալու համար,—ժողով մը գումարեցին և այդ ժողովին արդիւնքը այն եղաւ որ պահպանողական ազնուաշուք լօրդեր սարսափով նշմարեցին այն զարհուրելի պատուհասը, որ կը սպառնայ Մեծն Բրիտանիոյ՝ յանձին սօցիալիզմի՝ և որոշեցին անողոք պայքար մղել։ Եւ ահա յաջորդ օրը տեսանք որ Լօնդոնի բոլոր պահպանողական թերթերը,—բոլորն ալ ազնուապետական օրգաններ, ինչպէս «Դեյլի Թէլէգրաֆ», «Մթանդարդ», «Մօրնինգ Պոստ» և այլն,—սկսան սրբազան կռիւ ընդդէմ սօցիալիզմի և երթալով աւելի հզօր գոյն կը ստանայ օրէ օր։ Հիւսիսէն հարաւ, արևելքէն արևմուտք օրուան և պարբերական մամուլին և ճառերու առարկան սօցիալիզմն է, ու ինչեր չեն խօսուիր ու գրուիր։ Պէտք է ըսել որ սօցիալիզմ բառը անգլիական հասարակութեան,—ըլլայ սա բանուոր կամ այլապէս,—ամենէ աւելի սարսափազդող բառերէն մէկն էր ու է։ Սակայն, թէև ոչ առաջուան չափ, և թերի լօրդերու այս նոր գիւտը՝ իրենց «պաշտելի հայրենիքը» գալիք երևակայական զարհուրանքներէ կանխապէս փրկելու համար՝ ծիծաղելիութենէ անցած՝ դատապարտուած և փոշոտած ժուրնալիստներու գործ եղաւ այժմ։ Ի՞նչ կը նշանակէ սօցիալիզմ։ Լսեցէք անգլիական պահպանողական ժամուլին եզրակացութիւնը։—Ցաւէտ ջնջում ընտանեկան կեանքի և հաստատում հարճային կենցաղավարութեան։ Ամուսնական կարգերու խափանում և անհետացում սիրոյ։ Ամեն անհատի զաւակ կամ աղջիկ տէրութեան գերին։ Յառաջդիմութեան կասում՝ քանի որ ամեն ինչ պէտք է հաւասար լինի և մէկը միւսէն լաւ կամ աւելի յառաջադէմ պէտք չէ ըլլայ։ Առևտրական ու վաճառականական անդամալուծում, ծուլութեան տիրապետում, եկեղեցիներու քննադատում, անհաւատութեան և անաստուածութեան իշխանապետում և... Բայց այս վերջինը լոկ արդէն բաւական է անգլիացիին մարմինը փղաքշելու, հոգ չէ թէ ինչ դասակարգի ալ պատկանի ան։

Այս բոլորը օրէ օր կը ներկայացուի հասարակութեան, և այնպիսիներու կողմէ, որոնք մատերին անգամ չեն շարժեր գործաւորին կամ ուրիշ ոևէ մէկին համար, բայց որ միշտ պատրաստ են տգէտ ամբոխը հրապուրող նիւթեր որոճալու, ցուցնելով ինքզինքին հայրենիքին ու մեծափառ կայսրութեան ջերմ պաշտպաններ։ Իրենց անձին վրայ չեն խորհիր իսկ—երբէք. իրենց միակ մտածումը անգլիական «դրժբաղդ գործաւոր» դասակարգի ճակատագիրն է, որոնք միշտ կը խօսին pro deo et patria և կուզեն հաւատացնել միամիտները որ այն մարդիկը, որոնք ինքզինքնուն սօցիալիստ անունը կուտան, երկրի մը դաւաճաններն են, և այլն։

Սակայն պահպանողական մասին այս լայնածաւալ յայտարարութիւնները, որոնք ազատականութիւնը հարուածելու դիտումով կատարուած էին և թերևս քիչ մըն ալ յաջողին վատակիլ անոնցմէ, միա կողմանէ թեարաց ընդունուեցան իրական սօցիալիստներէն, որոնք սիրով ողջունեցին այդ իրարանցումը։ Ատի կը ցուցնէր թէ անգլիական գործաւոր դասակարգը արթննալ էր սկսած և այդ քայլը բոլորովին անկատ չէր անցներ, և թէ այդ արհամարհուած, անգոնուած ամբողջութիւնը լրջօրէն շարժիլ էր սկսած և որոշած էր ինքն ալ իր շահերը պաշտպանել իրեն կեղեքիչներուն դէմ։

Այս նոր ապուշ արշաւանքը պահպանողական լօրդերուն և մեծատուններու՝ ըրաւ այն, ինչ որ բանուորական դասի ներկայացուցիչներ չէին կրցած ընել երկար տարիներու ընթացքին։ Շատեր սօցիալիզմի վրայ ժանկական զուարճանութիւնով մը սովոր էին նայիլ բայց այսօր, «Թէլէգրաֆի» և «Մթանդարդի» և այլ համանման թերթերէ խորհուրդներ ստանալով՝ ձեռք թերթերէ խորհուրդներ ստանալով՝ ձեռք բերելու ամեն տեսակ սօցիալիստական գիրք բերելու ամեն տեսակ սօցիալիստական գիրք կամ թերթ և ուսումնասիրել զայն, կրկնակիօրէն կը սատարեն դատին։ Սօցիալիստական ընտիր գործեր, որոնք տարիներով փոշիներու ներքև թաղուած էին, այսօր այնքան խոշոր պահանջ մը կայ, որ հատարակիչներ ստիպուած են նորէն տպագրել։ Այ ու ձախ վիճաբանութեանց և ընդդիմախօսութեանց հրաւէրներ կը ղրկուին և զարմանալի ու անյուսալի բան մը չէ որ կարգ մը պահպանողական թերթեր կը թելադրեն իրենց ընթերցողաց՝ «ամեն սօցիալիստի հրաւէրը չընդունիլ միշտ», որովհետև, կը փաստարանեն, անոնք իրենց նիւթը գոց գիտեն, մինչ իրենք, ըսելիք չունենալով, կամ դժուարութիւններ ըլլալով գտնելու, կրնան աւելի ՇՄասել իրենց դատին և սատարել անոնց (սօցիալիստներու) պրօպագանդին... Անհաւատալի կը թուի որ խելքը գլուխը խմբագիր մը այսպիսի թելադրանք մը ընէ իր հարիւր հազարաւոր ընթերցողաց, սակայն անուրանալի ճշմարտութիւն է։

Այս աղմուկն ու իրարանցումը, սակայն, մէկ ՇԱՍ մը ընդունակ է տալու, ու այդ ՇԱՍը պիտի կրէ անգլիական ազատականութիւնը։ Եթէ սօցիալիզմը այսպիսի սուր և ծանր կերպարանք ստանալով յառաջդիմէ, այնուհետև կուսակցական շահերը չէ որ պիտի երևան դրուին, այլ և դասակարգային. և քանի որ ազատականութիւնը քամֆրօմիզ մըն է այս երկուքին—պահպանողականութեան և սօցիալիզմի—միջև, այնուհետև իրենց դասակարգային նախանձախնդիր ունևորներ պիտի անցնին պահպանողականութեան, իսկ անոնք որ կը զգան իրենց ստրուկ կացութիւնը այլ դասակարգի մը ներքև՝ իրենց ապաստան պիտի գտնեն սօցիալիզմի գիրկը, և սա վերջնականօրէն պիտի որոշէ կացութիւնը, անշուշտ, մէջ խաղալով ազատական անտարամարտական ծրագիրը։

Պէտք է խոստովանիլ որ անգլիական ներկայ անցուդարձերը բաւական հետաքրքրական տեսարան մը կը ներկայացնեն և այն խրատիլակը, որ պահպանողականներ ստեղծեցին ամբոխին սարսափ ազդելու համար, մեծագոյն վնասը պիտի տայ իրենց փայփայած կեղծիքներուն, մանաւանդ որ այս պահուս հակայ երկաթուղային դրծագուլ մը կը սպառնայ Անգլիա, որովհետև այս մարդաբերական հոգիով համակուած պետերը կը մերժեն օրական 12—16 ժամ աշխատող պաշտօնեաներուն շաբաթական 20—25 ֆրանքէն աւելի վճարել։ Ի՞նչ տարօրինակ տրամաբանութիւն... Երկաթուղիի պետեր, որոնք վերոյիշեալ լօրդերուն հետ հարիւրաւոր ոսկիներ կը ծախսեն «սօցիալիզմի դէմ կռուելու» և «մեր երկրին ու աշխատաւոր դասը անօր ստանացող վտանգէն փրկելու համար՝ կը դժկամակին փոքր յաւելում մը ընել այդ իրենց «սիրելի երկրին զաւկներուն» շաբաթականներուն վրայ և անոնց մարդավայել ապրուստի արժան շաբաթական մը տալով՝ աշխատութեան ժամերը նուազցնել։

Ու այս զարթնումն ու երկաթուղային կրեսոններու խստասրտութիւնը թերևս նոր եռանդ մը շնորհեն անգլիացի գործաւոր դասին և իրենց դասակարգային բարեւութեան անյուսալի նկատուած գործը փութացնեն։

Մինաս Ցոլակ

կը դրվի Պետական Դումայի նախագահի մասին։ Բացի Խոմեակովից դրվում է և պրոֆեսոր Մ. Կապուստինի թեկնածութիւնը։ Վճռված է դռնփակ անել կոնֆերէնցիայի նիստերը։ Կոնֆերէնցիային մասնակցելու են մօտ 200 մարդ։ Զախակողմեան հոկտեմբերականները կոնֆերէնցիայի համար պատրաստում են մի պատճառաբանված յայտարարութիւն, որով հաղորդելու են, որ իրանք դուրս են գալիս հոկտեմբերի 17-ի դաշնակցութիւնից, որովհետև նրա ծրագիրը համարում են անհետևողական և թիւրիմացութիւններով լի։ («Тов.»)

ՀԱՅԻ ՃԳՆԱԺԱՄԻ ԱՌԻԹՈՎ

Առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստր Ա. Ա. Ֆիլոսոֆովի նախագահութեամբ կազմված էր մի առանձին միջտեսչական խորհրդակցութիւն հացի գների բարձրացման և մեր հացի առևտրի մասին առհասարակ անհրաժեշտ միջոցներ մշակելու։ Հոկտեմբերի 18-ին կայացած նիստում խորհրդակցութիւնը քննել է մի քանի առաջարկութիւններ հացի արտահանութիւնը սահմանեան նաւահանգիստներից արգելելու հապատակով։ Վերջին հարցը խորհրդակցութիւնը չէ ուզեցել քննութեան նիւթ դարձնել, որովհետև արտահանութեան արգելելը, ինչպէս այդ ցոյց տուեց 1891 թ-ի փորձը, անցանկալի հետևանքներ է ստեղծում։ Այնուհետև իր խորհրդակցութիւնների ծրագրի մէջ ժողովը ցանկալի համարեց մացընել հետևեալ հարցերը. 1) երկաթուղային տարիֆների նկատմամբ միջոցներ ձեռք առնել դիւրացնելու հացի մատակարարութեան գործը ներքին շուկաներում, 2) այդ նպատակով՝ բարելաւել երկաթուղային փոխադրութիւնների պայմանները, 3) հացի համար դրամական օժանդակութիւն տալու նպատակով ցանկալի միջոցներ ձեռք առնել, 4) ջրաղացներին և անբերրութիւնից ջնջված շրջաններին հացահատիկների մատակարարութիւնը հեշտացնել, 5) նոյնպէս և հեշտացնել այն շրջանների հացի մատակարարութիւնը, որոնք առհասարակ քիչ են պարապում հացահատիկների մշակութեամբ, և 6) միջոցներ ձեռք առնել առանձին տեղերում թիսած հացի չափազանց թանգացած գները իջեցնելու համար։

Այդ խորհրդակցութեան նիստը մի տեսակ նախնական բնաւորութիւն ունէր, և նրան մասնակցում էին միայն տեսչութիւնների ներկայացուցիչները. յաջորդ նիստերին կը հրաւիրվին մասնակցելու՝ ինչպէս արդիւնաբերողների և սպառողների կողմից ներկայացուցիչներ (զեմստվոներից, քաղաքներից, գործարանական խորհրդներից), նոյնպէս և առևտրականների կողմից (հացի բորսային կոմիտեներից)։ («Рѣчь»)

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դերբէնտ, 28 հոկտեմբերի

✦ Այս վերջին օրերս ապրում էինք, եթէ կարելի է այսպէս ասել, գեղարուեստի աշխարհում։

Մեր քաղաքը բաղդ ունեցաւ առաջին անգամ օպերային խումբ տեսնելու։ Ոմն Գոնսալեցի ղեկավարութեամբ իտալական մի խումբ երգեց Վերդիի «Ռիգոլետտոն» և «Ցրավիատան», երկուսն էլ կրճատած, կիսատ-պռատ։ Թոյլ ձայներ, անզարդ, լաթերներով կարկատված բեմ և 7 հոգուց բաղկացած էլ օրկէստրի խումբ—այդ բոլորն ի մի ձուլելով մոթեցին Վերդիի այս զոյգ օպերային աշխատանքը։

Առաջին կարգում նստածները ստիպված էին գլուխները այս ու այն կողմ ծռել, իրանց առաջ ցցված նուագողների պատճառով։

Երկու երեկոները մեծ աջողութիւն ունեցաւ խումբը մուտքի կողմից։ Օպերա չը տեսած և տեսած հայ, թուրք և ռուս եկեղեցաւոր էին ճաշակ զարգացնելու, բայց ընդհակառակը դուրս եկաւ։

✦ Ամսիս 22-ի երեկոյեան դերասան Ա. Ղայեանն իր հաւաքած ոյժերով խաղաց Ժերարդէնի «Մի կնոջ տանջանքը» դրաման և «Մարիէտտա» 1 գործ. կոմեդիան։

Անտանելի էր Ալվարեցի դերակատար պ. Շահէնը։ Մատիլդայի դերում օր Անահիտ ցած էր խօսում. սկզբից մինչ վերջ թոյլ էր։ Պ. Ղայեանը միապաղաղ և միշտ զսպված էր խաղում և ձեռքերի բուռ մատերը ժիլէտի կնատակերից և անդրավարտիկի գրպանների բերաններից չէր հեռացնում։

Մուտքը համապատասխանում էր խաղին. զուտ արդիւնք 37 ր. և մի քանի կօպէկ միայն։

✦ Հոկտ. 27-ի երեկոյեան էլ խաղացին «Վարդանանց պատերազմը» դրաման, մեր սիրողների մասնակցութեամբ, որի հաւար չարժէ խօսել անգամ։ Աժեն ինչ կատարեալ էր...

✦ Տեղիս սիրողների խումբը պատրաստվում է խաղալու «Եւգինէ» դրաման և «Վայրենի» վոդեվիլը։

Սաղանդարեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԱՒԱՌԻՑ

Չիբրայիլ, 27 հոկտեմբերի

Այսօր Պարսկաստանից մի քանի զինված մարդկանցով այստեղ եկաւ պարսիկ մի խան և յայտնեց մեր ոստիկանութեանը, թէ Խուդաֆերինի պարսկական մաքսատան կառավարիչ Խոսրով-խանը (հայ), վերցնելով մաքսատան կասսայի կանխիկ դրամը,—մօտ 100,000 ր.,—փախել է Ռուսաստան՝ անցնելով Չիբրայիլի վրայով։ Խանը խնդրեց, որ ռուսական ոստիկանութիւնն աշխատի նրան ձերբակալել։ Երրորդ գաւառապետ պրիստաւի տեղապահ Բեգլար-բէկ Վեզիրովը այդ առիթով իսկոյն գրաւորապէս դիմում է այստեղի կօզակների հրամանատար օֆիցերին և խնդրում նրան, որպէս զի իրան օգնէ կողոպտիչին ձերբակալելու։ Շնորհիւ ձեռք առնված խիստ միջոցների՝ Խոսրով-խանը ձերբակալվում է Սարենշէն գիւղի մօտերքը և բերվում Չիբրայիլ։ Նրան խուզարկելով գտնում են միայն 78 ր. փող։

Խոսրով-խանի տուած բացատրութիւնից երևում է, որ նրա պարսիկ պաշտօնակիցները թշնամացած են եղել նրան և կամեցել են գաղտնի կերպով սպանել։ Նա, մօտալուտ վտանգը գլխի ընկնելով, ուրիշ միջոց չէ ունեցել, բայց եթէ Ռուսաստան փախչել և մի կերպ իր գլուխն ազատել ստոյգ մահից։ Եւ այսպէս՝ Խոսրով-խանը, վերցնելով իր փոքրիկ որդուն, դիմում է փախուստի։ Փողի մասին պարսիկ-խանի ասածը, ինչպէս երևում է, անհիմն զրպարտութիւն է։ Ձերբակալվածը դիմելու է պարսից Շահին և Կովկասի Փոխարքային՝ համապատասխան խնդրագրերով։

Ա. Տ.-Յ.

Իգդիր, 27 հոկտեմբերի

Ամսիս 23-ից սարսափելի անձրև եկաւ և երկու օր ձիւն շարունակվեց, որից յետոյ սկսվեց սաստիկ ցուրտը։ Բամբակների երկրորդ երեսը չէ ժողովված, աշնանացանի չնչին մասն է արված. գիւղացիները դեռ ձմեռվայ պաշար ցորեն չեն աղացել, խաղողի մատերը չեն թաղել։ Ժողովրդի դրութիւնը անտանելի է։ Բամբակը այս տարի ենթարկվել էր թրթուռ և չոռ հիւանդութիւնների։ Ցորենի բերքը բաւարար էր, բայց ուրիշ տեղերի սակաւութիւնը Սուրմալուում բարձրացրեց գները (պուդը 1 ր. 50 կ.)։ Միակ միթիթարական երևոյթը «Սուրմալուի մանր վարկի ընկ.» է մեզանում, որ մեծ աջակցութիւն ցոյց տուեց իր 600 երկրագործ անդամներին (700 են բոլոր անդամները), որոնք ազատվեցին մեծ վաշխերից, ցորենի վերադրից, հետևապէս քայքայվելուց։

Յովհ. Խոջաէյնաթեանց

Փիրգիւղ (Գանձ. գաւ.), 27 հոկտ.

Փիրգուս ձիւնի ծանրութեան տակ փլվեց Յովհաննէս Փարիեանցի տան սրահը։ Փլուզման միջոցին նրա 5—6 տարեկան տղան սրահումն է լինում և զոհ է գնում դժբաղդ դէպքին։ Մինչև ծնողների և հարևանների օգնութիւն հասնելը երեխան մեռնում է։

Հոկտեմբերի 25-ին Գանձակից ուղևորվող 6 հոգի մեր գիւղի մօտ կորցնում են ճանապարհը և ամբողջ գիշեր ցրտում են ձիւնի մէջ բացօդեայ։ Դրանցից երկուսը հիւանդացել են։

Հոկտեմբերի 26-ի գիշերը դարձեալ փուլ եկաւ մի տան կղմինտրով ծածկված վերնայարկը։ Նոյն օրը Գանձակից եկող ճանապարհորդները գիւղից $1^1/_2$ վերստ հեռու գտնվող Երկան-հող կոչված տեղի մօտերը կորցնում են ճանապարհը և գնում Խաչակապ գիւղը. հետևեալ օրը երեկոյեան հազիւ հասան մեր գիւղը։ Երեք օր է, ինչ բոլոր անասունները դուրս չեն գալիս իրանց մարագներից։

Յ. ք. Խ.

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ԱՂՔԵՏԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք՝ 1) Մարտիրոս Անանեանից, Հայրիկի դագաղի վրա պակ դնելու փոխարէն, Կովկասի աղքատեալների օգտին տասը ռուբլի. 2) Ալեքսանդր Աբէլեանից Նոր-Բայազէտի գաւառի սովեալների օգտին երկու ռուբլի։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Երեքշաբթի, հոկտ. 30-ին, Թիֆլիսի քաղաքագլխի նախագահութեամբ կայացաւ քաղաքային սանիտարական գործադիր մասնաժողովի նիստը՝ ոստիկանապետի, քաղաքային բժշկի, քաղաքային վարչութեան բոլոր անդամների, քաղաքային սանիտարական-բժշկական տեսչի, գլխաւոր բժիշկների և քաղաքի հիւանդանոցների կառավարիչների, քաղաքային թաղական դումայական բժիշկների, հրաւիրված մի քանի ձայնաւորների, քաղաքային տեխնիկների և թաղական սանիտարական հոգաբարձուների մասնակցութեամբ։ Մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ որոշվեց աւելացնել թաղական հոգաբարձուների թիւը, թողնելով նրանց թիւի որոշելը սանիտարական մասնաժողովին և սանիտարական-բժշկական խորհրդին։ Թաղական հոգաբարձուների համար օգնականներ կը նշանակվին այն հաշուով, որ նրանցից իւրաքանչիւրին ընկնէ մի թաղ. վարչութիւնը յարաբերութիւններ է պահպանելու անմիջապէս թաղական հոգաբարձուների հետ։ Որոշվեց նաև քաղաքային դումայից 3000 ռուբլի փոխատուութիւն խնդրել՝ ի հաշիւ տուրք չը վճարող տանտերերի՝ քաղաքի սանիտարական դրութիւնը բարելաւելու անհրաժեշտ ծախքերի համար, և 2000 ռուբլի՝ խօլերայի երկու բարակներ կառուցանելու համար։ Հաստատվեց հին պարտադիր կանոնների նախագիծը մի քանի փոփոխութիւններով։ Որոշվեց կրկին Ջրաբաշխ տնակներում (водоразборный кранъ) շինել զտիչներ (фильтры) և խմելու ջուրը անալիզի ենթարկել ամիսը երկու անգամ։ Սանիտարական գործի վրա հսկելու համար որոշվեց լիազօրութիւն տալ քաղաքային սանիտարական-բժշկական տեսուչ Ստեփանեանին և ձայնաւոր իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկին։

✦ Հոկտ. 31-ին, երեկ. ժամը 4-ին, Գրիբոէդովսկի փողոցով անցնում էր վերջերս սպանված քաղաքապահ Սիմանովի կին Անաստասիան։ Յանկարծ նրան մօտեցաւ Թիֆլիսեցի Նիկօլա Կարսաձէն և, հանելով ատրճանակը, ասաց. «Ես քեզ կը սպանեմ, ինչպէս սպանեցի քո ամուսնուն»։ Անաստասիան սկսեց աղաչել, որ չը սպանէ իրան։ Կարսաձէն, թողնելով, սկսեց իջնել Գրիբոէդովսկի միջանցքով։ Նրան հետևեց Անաստասիան և Օլգինսկի փողոցի անկիւնում հանդիպելով պահակատեղի քաղաքապահին՝ պատմեց նրան բոլորը, որից յետոյ քաղաքապահը սկսեց հետապնդել Կարսաձէին և Ֆէօդոսեվսկի փողոցում կրակեց նրա վրա հրացանից, բայց փոխանակ սպանելու նրան՝ ծանր վիրաւորեց Յակոբ Թէմուրազանին, որը Միքայէլեան հիւանդանոց տանելու ժամանակ մեռաւ։ Իսկ Կարսաձէն, ականատեսների ասելով, հագած էր գիմնազիստների շորեր, իր մօտ ունէր Մաուզէրի տարճանակ և, չը նայած քաղաքապահի հետապնդելուն, կարողացաւ փախչել Ֆէօդոսեվսկի փողոցով դէպի սարը։

✦ Սարաջէվի զավոդի գրասենեակի գանձապահ Վասիլի Միլով յայտնել է ոստիկանութեան, որ հոկտեմբերի 31-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, ստանալով ռատրական բանկից 900 ռուբլի, վերադառնում էր գրասենեակ։ Չը հասնելով մինչև № 18 տունը, Օլգինսկի փողոցում նրան կանգնեցնում են երեք անյայտ չարագործներ, որոնցից մէկը զինված էր տարճանակով, քաշում են նրան Ղևոնդ Աստատուրեանի կրպակը և, հանելով գրպանից 75 ռուբլի, անյայտանում են։ Մնացած փողը չարագործները չեն կարողանում տանել։ Միջոցներ են ձեռք առնված չարագործներին բռնելու։

✦ Երեկ լոյս տեսաւ Թիֆլիսում «Земля» (Հող) անունով ռուսերէն լեզուով շաբաթաթերթ Ս. Գալուստովի խմբագրութեամբ։ Առաջնորդողը վերաբերում է Պետական Դումայի կազմին և նրանից սպասելիք գործունէութեան։ Իւրաքանչիւր համարի գինն է 10 կօպէկ։

✦ Շուշանիկ Սերգ. Մնացականեանը դիմել է Թիֆլիսի նահանգապետին, խնդրելով թոյլատրել իրան հրատարակել Թիֆլիսում ռուսերէն լեզուով շաբաթաթերթ «Новый Міръ» անունով։

✦ ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Շուշու Ջուլհականոց-դպրոցի վարչութիւնը, յարգելով կին-բժիշկ տիկին Մարգարիտ Օհանեանի յիշատակը, իր պարտքը համարեց կատարել հոգեհանգիստ, որը տեղի ունեցաւ հոկտ. 28-ին Ղազանչեցոց եկեղեցում։ Հոգեհանգստին ներկայ էր Ջուլհականոցի վարչութեան ամբողջ կազմը, ինչպէս և հանդուցեալին յարգողների մի ստուար բազմութիւն»։

✦ Բագում գործարանային գլխաւոր տեսուչ Մ. Բրայլովսկին յայտնել է Բագուի քաղաքագլխին, որ հոկտ. 26-ին առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութեան կառավարչից ստացել է հետևեալ հեռագիրը. «Երկաթուղիների վարչութեան կարգադրված է ամենայն օր Բագու ուղարկել երեսուն վագօն ցորեն»։

✦ Ախալքալաքի գաւառի Գուձուրդի գիւղի և Գօրու գաւառի Բրեդի գիւղի բնակիչները խնդրաժատոյց են եղել պատշաճաւոր իշխանութեանը, որ գիւղատնտեսական ֆոնդից զանազան կարիքների համար յատկացվի առաջինին՝ 15,560 ռուբլի, երկրորդին՝ 2000 ռուբլի։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոկտեմբերի 30-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Նաթլուղում բնակվող Ալ. Գալուստովը ատրճանակը սրբելիս անզգուշաբար կրակել է և վիրաւորել իր մօտ նստած ընկեր Ցուրաշվիլին։ Վիրաւորվածը ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոցը, իսկ յանցաւորը ձերբակալված է։

Հոկտեմբերի 31-ին, Վօրոնցովսկի փողոցում, Ընդ. Խաչատուրովի խանութում ոստիկանութիւնը ձերբակալել է մի անյայտ մարդու, որի մօտ, խուզարկելիս, գտնվել է մի նամակ «соціалистовъ-революціонеровъ-максималистовъ» կնիքով։ Նամակում, յայտնի չէ թէ ում, առաջարկվում է տալ կուսակցութեանը 300 ռուբլի։ Ձերբակալվածը եղել է Վլադիմիր Ընդրեժեպարիձէն։ Ձերբակալվածը բնակվելիս է եղել կեղծ անցագրով։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

✦ Կայսրութեան ազնուական հասարակութիւնների ընտրողների համաժողովը, Պետական Խորհրդի երկու անդամ ընտրելու համար՝ հրաժարված Խոմեակովի և վախճանված իշխան Ճավճավաձէի տեղ, կայացաւ Պետերբուրգում հոկտեմբերի 25-ին, ազնուականութեան ժողովարանի տան դահլիճի մէջ։ («Р. В.»)

✦ Քանի որ մօտենում է Պետական Դումայի նիստերի բացումը՝ սկսել են նորից խօսել մինիստրների կաբինետի փոփոխութեան մասին։ Ցաժառ լուրեր են պատում, որ թողնելու են իրանց պաշտօնները Ֆիլոսոֆով և Բեդիգեր։ («Р. В.»)

✦ Լեհաստանի Թագաւորութեան նահանգներում զեմստվային ինքնավարութիւն մացնելու համար ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ կազմված յանձնաժողովի անդամներից մի քանիսը միջնորդութիւն են յարուցել մինիստրութեան առաջ՝ շուտափոյթ քննելու այդ օրինագիծը, որովհետև Պետական Դումայի լեհ պատգամաւորները և Պետական Խորհրդի լեհ անդամները դիտաւորութիւն ունեն այդ հարցը հենց սկզբից յարուցանել Դումայում և Պետական Խորհրդում։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը ընդունեց այդ միջնորդութիւնը և նոյեմբերի առաջին թուերին մինիստրութեան կից նորից հրաւիրվում է երկրորդ խորհրդակցութիւն Վարշավայի գեներալ-նահանգապետ Սկալոնի մասնակցութեամբ։

✦ Հոկտեմբերի 27-ին Մոսկվայի նահանգական դատարանում նշանակված է Սերգէյ և Ալէքսանդր Ուրուսով իշխանների, Վլադիմիր Լավրովի և Միխայիլ Զալէսկի ազնուականների գործի քննութիւնը, որոնք մեղադրվում են այն բանում, որ դրանք ցոյց տալով իրանց Կարմիր Խաչի և մի քանի այլ բարեգործական ընկերութիւնների ներկայացուցիչներ՝ խաբէութեամբ փոդեր էին կորզում զանազան առևտրական ֆիրմաների ներկայացուցիչներից որպէս նուէրներ ի նպաստ այդ ընկերութիւնների և սեփականացնում էին։ Եւ որպէսզի նուիրատուների կասկածը չը յարուցանեն, նրանք պատրաստել էին տուել այդ ընկերութիւնների անունից տպագրված բլանկներ, անդորրագրեր, հաշիւներ և այլն։

(«Р. В.»)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 27 հոկտեմբերի

«Մաուլի ազատութեան» ներկայ անհնպաստ պայմաններում անկարող լինելով նոյն ծրագրով շարունակել «Նոր-Աշխատանք» շաբաթաթերթի հրատարակութիւնը, մենք ժամանակաւորապէս ընդհատում ենք այդ և դրա տեղ առաջիկայ յունվարից ամիսը մի անգամ հրատարակելու ենք «Նոր աշխատանքի գրադարան» անուան տակ գրքոյկներ, նուիրված գիտնական և հողային խնդրի ուսումնասիրութեանը, որպէս և գիւղատնտեսական գիտելիքների ժողովրդականացման գործին, որպիսի գրքոյկներով բաւարարութիւն կը տանք «Նոր-աշխատանքի» լիովին վճարած տարեկան բոլոր բաժանորդներին։ Առաջին և յետագայ գրքոյկների բովանդակութեան մասին կը յայտարարվի առանձին։ Այն անձինք, որոնք յեշեալ գրքոյկների տեղ կուզէին յետ ստանալ իրանց բաժնեգները, թող նեղութիւն կրեն դիմել մեզ։ Մեր հասցէն նամակների, յօդուածների և ուսումնասիրութիւնների համար՝ Тифлисъ, Ольгинская № 38, А. Атанасянцу.

«Նոր-Աշխատանքի» խմբագրութիւն

Թիֆլիս, 27 հոկտեմբերի

Մի կողմ թողնելով («Մշակի» № 142-ում) մի Ծխականի զրպարտութիւնները, թէ Վանքի ծխականները կամենում էին «յանկարծակի ընտրութիւն կատարել» և դօնքիշոտական, բոլորովին անտեղի բողոքը իբր թէ ապօրինի ձևով կատարվող ընտրութեան դէմ (դեռ քահանայի ընտրութեան և ո՛չ մի ժողով չէ կայացել), մենք մեր բուռն բողոքն ու զայրոյթն ենք յայտնում Խուցեանի համար պրօպագանդա մղելու տենդից բռնված պարոնին, որ արhասօկրատի մեծամտութեամբ իրան թոյլ է տուել ծաղրել ու վիրաւորել մեր եկեղեցու կանոնց սեռի ծխականներին, որովհետև նրանք իր նման շլապալով չեն, այլ «չիքիլաւոր դէղներ և մամիդաներ»։

Ուրեմն «գիտակից» Ծխականի կարծիքով միայն իր նման մարդիկ կարող են մասնակցել ծխ. ժողովներին, մանաւանդ քահանայի ընտրութեան։ Բայց չէ՞ որ շլապաւորները շատ անգամ միայն խնամէական կապերից կամ խաթրից դրդված են մասնակցում մի «տէրտէրի» ընտրութեան, որովհետև նրանք այնքան զարգացած ու գիտակից են, որ կարիք չունեն ոչ միայն քահանայի այլ և եկեղեցու անգամ։ Ուրեմն թոյլ տուէք մեզ թէև լէչաքաւոր, բայց հաւատացողներիս մասնակցել նոյնպէս քահանայական ընտրութեան։

Թող շլապաւորները նեղութիւն չը կրեն ուրիշի համար քահանայ ընտրելու։

Մի խումբ կին ընտրողներ՝
Թ. Ցարութիւնեանց, Ելիսաւետա Փարաջանեանց, Սաթենիկ Սահաթաղեանց, Նինա Վարդանեանց, Աննա Խանգանեանց, Սօնա Դօվլաթեան, Կ. Ղորղանեան։

Թիֆլիս, 28 հոկտեմբերի

Ինչպէս յայտնի է, հինգշաբթի, հոկտեմբերի 25-ին, ժողովրդական համալսարանում, այսինքն Յոհնսանեան դպրոցում, պ. Հ. Առաքելեանը առաջին անգամ կարդաց «Արևելքի պատմութիւնը», որի մէջ դասախօսը յայտնեց, որ Անգլիայի ժողովրդական համալսարանի ունկնդիրների թիւը հետզհետէ աւելանում էր շնորհիւ անգլիացի հարուստների, որոնք ժողովրդական համալսարանի տոմսակ գնելով բաժանում էին բաւորներին, կէս գնով կամ թէ երեք-քառորդ գնով։ Որովհետև ժողովրդական համալսարանի հայկական սեկցիան արդէն սկսել է իր գործունէութիւնը, ցանկալի է, որ մեր հարուստները հետևէին անգլիացիների բարի օրինակին, ի նկատի ունենալով որ մեր բանւորական շարքերում կան այնպիսիները, որոնք սրտով ցանկանում են յաճախել այդպիսի օգտակար տեղեր, բայց նիւթական միջոց չունեն և ստիպված են հնազանդվել ճակատագրին։ Դուցէ առարկվի, թէ մուտքի վճարը մի մեծ գումար չէ, ամբողջ սեմեստրի համար 1 ր. 50 կօպէկ է. (իւրաքանչիւր գրուպպայի համար 50 կ. կամ երեք դասախօսութեան համար 5 կ. և դա այնպիսի մի) գումար է, որ իւրաքանչիւր բանւոր հեշտութեամբ կարող է վճարել։ Այդպէս առարկողներին հարկ ենք համարում պատասխանել, որ գործի գլուխ անցած մարդիկ թէև շատ մատչելի գներ են նշանակել, բայց և այնպէս մեր մէջ գործաւորկ բանւորների թիւն անագին է։ Այս վերջիններս հնարաւորութիւն չունեն նշանակված մուտքի վճարը տալու, հետևաբար և հանապարան յաճախելու, մանաւանդ որ նրանցից շատերը ընտանիքով և երեխաներով ծանրաբեռնված են և բոլորովին հնարաւորութիւն չունեն աւելորդ ծախսի տակ ընկնելու։ Այդպիսիների յոյսը մնում է մեր հասկացող դասակարգի և մանաւանդ հարուստների վրա։

Վ. Յովհաննիսեանց

Շուշի, 29 հոկտեմբերի

Շուշու Ջուլհականոց-դպրոցի վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը պ. Մնացական Խունոյնցին նրա նուիրած 50 ռուբլու համար, յուսալով որ պ. Խունոյնցի բարի օրինակը արձագանք կը գտնէ հայ դրամատէրերի սրտերում։

Ի դիմաց Ջուլհականոցի վարչ.՝
Տիգր. Իւզբաշեան

ՄԱՄՈՒԼ

Բոլգարիայի և Ամերիկայի մի քանի հայ թերթերի մէջ տպագրված է հետևեալ յայտարարութիւնը.

Զանազան թիւրիմացութիւններու և անախորժութիւններու տեղի չտալու համար, մենք՝ Դաշնակ. ընկերներս նկատելով՝ որ Հ. Յ. Դաշ. չորրորդ ընդհ. ժողովը, գումարուած այս տարուոյ սկիզբը, Դաշ. նախկին նպատակին վրայ աւելցուց նոր նպատակ մըն ալ, հաստատելով «Կովկասեան գործունեութեան նախագիծը», որ կը նշանակէ ժամանակցիլ Ռուսաստանի յեղափոխութեան, որով Դաշն. կը դադրի զուտ տաճկահայ արիւնոտ դատին նուիրուած կուսակցութիւն մը ըլլալէն, և նկատելով որ մեր և ամբողջ Պալքանեան շրջանի ընկերներու կողմէն և կրկնակ Շրջանական Ժողովներուն մէջ «նախագծի» դէմ տրուած բացարձակ քուէին հակառակ վարուեցաւ Պալքանեան շրջանի պ. պատգամաւորը, ներկայիս կը յայտարարեմ, որ

Մենք չենք ընդունիր վերջին ընդհ. ժողովի այդ որոշումները, այլ կը մնամք Դաշն. նախկին նպատակը հետապնդողներ և նախկին ծրագրով աշխատող դաշնակցականներ.

Անդրանիկ խումբ (ամբողջ)
Արխանեան » »
Կայծ » »
Վազգէն » »
Զէյթունի խումբէն (2 հոգի)
Կովկաս խումբէն (4 հոգի)
Համակիր ընկերներէ նոր կազմուած
Հրայր խումբ (12 հոգի)

Պուքրէշ
Սեպտ. 1907

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԻ ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍԸ ՊԱՏԿԱՆՈՒՄ Է ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՆ

Թիւրքական զօրքերը շարունակում են իրանց առաջխաղացութիւնը։ Մօտ 300 պարսկական գիւղեր արդէն գրաւված են և փաստօրէն գտնվում են Թիւրքական իշխանութեան ներքոյ։

Այժմ կանոնաւոր պաշարողական դրութեան մէջ է գրվում Ուրմիան։ Թիւրքական զօրքերի հրամանատարները ուզում են հարկադրել բնակիչներին կամաւոր կերպով առանց դիմադրութեան անձնատուր լինելու։ Ահա հենց այդ նպատակով էլ նրանք գրաւել են Ուշնին և Սօմա գիւղերը։ Թիւրքերը այժմ գնում են Սալմաստի վրա։ Թիւրքական հրամանատար Ալի-բէյը հետեւեալ նամակն է ուղարկել Սալմաստ քաղաքի բնակիչներին. «Սալմաստը այսուհետև պատկանելու է սուլթան Աբդիւլ-Համիդ II-ին, ուստի առաջարկում եմ Սալմաստի բնակիչներին առանց դիմադրութիւն ցոյց տալու ենթարկվել մեզ և կամ հեռանալ մեր տիրապետութեան սահմաններից (!)։ Դիմադրութեան դէպքում սարսափելի կոտորած տեղի կունենայ, և այն ժամանակ մենք բռնի ոյժով կը խլենք այն, ինչ որ պէտք է պատկանէ մեզ»։

Ենթադրութիւն կայ, որ մի քանի ժամանակից յետոյ քաղաքը արդէն գրաւված կը լինի։

Պարսկական կառավարութեան կողմից ոչ մի միջոց ձեռք չէ առնվում։ Թիւրքական զօրքերը առաջխաղացութեան ժամանակ ոչ մի արգելքի չեն հանդիպում։ Թէհրան ուղևորվեց պարսկական զօրքերի հրամանատար Մաշիր-էս-Սուլթանը սահմանագծի իրերի դրութեան մասին կենտրոնական կառավարութեանը զեկուցանելու համար։

Ազգաբնակութիւնը մի տեսակ անտարբերութեամբ է վերաբերվում այդ բոլորին։ Թիւրքական առաջխաղացութիւնը մի կողմից, միւս կողմից ներքին պայքարը՝ վերջ ի վերջոյ յոգնեցրին ամբոխի յեղափոխական տրամադրութիւնը։ Ստանալով հիմնական օրէնքները, պարսիկները անտարբերութեամբ են վերաբերվում մնացեալ անցքերին։ Նրանց ամենամեծաւոր նպատակը արդէն իրագործված է։ Յեղափոխական մասսան սկսում է կազմալուծվել. մի մասը տեղական անջոմանի առաջնորդութեամբ համարում է յեղափոխութիւնը վերջացած և առաջարկում է յեղափոխականներին վերջ դնել իրանց գործունէութեանը, իսկ ազգաբնակութեան միւս

մասը՝ յեղափոխական գաղափարներով տոգորվածները, իր միտքն դեռ ևս աւարտված չէ համարում և շարունակում է իր գործունէութիւնը։ Թէ ո՞ր կուսակցութիւնը կը յաղթանակի, այդ առ այժմ յայտնի չէ։

(«Y. P.»)

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 24 հոկտեմբերի

Նախընթաց նամակով գրել եմ, որ Ատրպատականի պատգամաւորական ժողովը ձեռնարկել է ազգնորդական ընտրութեան։ Երկու երեք աղմկալից ժողովներում թեկնածուների քուէարկութիւն է կատարվել, որի հետևանքն այն է եղել, որ Եղիշէ Մուրադեան և Կարապետ Տէր-Մկրտչեան վարդապետները անցել են որպէս ընտրեալներ։ Այդ երկուսից որն էլ ընտրվելու լինի մեր թեմի համար՝ կարող է օգտակար լինել, որովհետև երկուսն էլ մեր եղած հոգևորականների շարքում աչքի ընկնող անձնաւորութիւններ են։ Որքան հնարաւոր եղաւ մեզ իմանալ, մի որոշ բանակ ցանկութիւն էր ունեցել Ներսէս վարդապետ Մելիք-Թանգեանին անցկացնելու։ Թէպէտ պատգամաւորական ժողովում որպէս թեկնածու չէ դրված եղել, երևի նախատեսելով, որ զուր ժամանակաւորութիւն պիտի լինի։ Արձանագրելով վերոգրեալը՝ մենք մեր ուրախութիւնն ենք յայտնում այն առիթով, որ պատգամաւորական ժողովի մեծամասնութիւնը կազմված լինելով գիտակից անձնաւորութիւններից, կարողացաւ հակացնել տալ որոշ մարդկանց, որ ճշմարտութիւնը կարող է հալածվել, բայց վերջ ի վերջոյ յաղթանակը նրանն է։ Փաստը մեր առաջն է. ով հեռացրեց Եղիշէ Մուրադեանին Ատրպատականից. ժողովո՞ւրդը, գիտակից հատարակութիւնը, թէ՞ բռնի ոյժը...։ Այո, ժամանակաւորապէս և առերևոյթս յաղթանակը բռնի ոյժի, խաւարի պաշտօնեաների կողմն էր. մի՞թէ այդպէս չէ եղել միշտ—աշխարհի սկզբից մինչև մեր օրերը... Բայց իսկական յաղթողը, յաղթանակողը ո՞վ է եղել. հալածողները, քարկոծողները, խաչողները, թէ՞ հալածվածը, քարկոծվածը, խաչվածը...։ Դարեր շարունակ նոյնը եղել է, նոյնը և կրկնվում է։ Բայց հեռատեսութիւնը պակասում է մեզանում և մենք միշտ քար ենք զցում, ցեխ ենք շպրտում դէպի լոյսը, դէպի ճշմարտութիւնը։ «Տեսանէք, բայց ո՞չ տեսանէք» հրաշալի խօսքեր, որի իմաստը 2000 տարի է մենք ըմբռնել չը կարողացանք։ Այսօրվայ փաստին ի՞նչ կասէք, երբ մի քանի տարի առաջ հալածվածին այսօր ի՞նքներդ էք փնտռում, որոնում ձեզ առաջնորդ կարգելու համար. պատիւ ձեզ, որ սխալի կէսից գոնէ յետ դառնալ գիտէք։ Իսկ մենք դեռ էլի չենք ոգևորվում և դեռ էլի հաւատացած չենք, որ Եղիշէ Մուրադեանը վերջնականապէս կընտրվի և կամ թէ ընտրվելուց յետոյ կը գայ... Մենք գիտենք, որ նրա փոքրաթիւ հակառակորդները, եթէ մի կողմ չը դնեն կրքերը և չը հաշտվեն ստիպողական հանգամանքների հետ, կարող են մեծ խոչընդոտ լինել նրա այստեղ պաշտօնավարելուն։ Բայց մենք գիտենք միջոցների մէջ... Հաւանական եմ գտնում, որ պատգամաւորների մեծագոյն մասը, հաճատեսելով վերոգրեալ հանգամանքները, այս անգամին ընտրել Կարապետ վարդապետին։ Յամենայն դէպս, եթէ անակնկալներ չը պատահեն, Ատրպատականի ազգնորդական աթոռի վրա կը նստէ կամ առաջնորդական կամ Կարապետ վարդապետը։ Մուրադեանը կամ Կարապետ վարդապետը։ Ապահովված լինելով այդ երկուսով, մենք մեր կողմից աւելացնում ենք, որ դրանցից որն էլ լինի՝ մեզ համար և ժողովրդի համար էլ լինի՝ մեզ համար և ժողովրդի համար ամենայն ինչ։ Մուրադեանին տեսել ենք, իսկ Կարապետի մասին լսել և կարդացել։ Ամեն մէկն իր տեղն ունի և շատ պատուաւոր և արժանի տեղ։ Որն էլ գալու լինի, պիտի չը մոռանայ ամենից առաջ Ատրպատականի կրթական գործի բարելաւման գործերին հանդիսանալ։ Ատրպատականցին մերկ է կրթութիւնից, իսկական կրթութիւնից... Ահա առաջին օրակարգը նորեկ թեմակալին։ Կեցցէ Ատրպատականի պատգամաւորական ժողովը, որ «հալածեալներին» է որոնում. այդպիսով նա լսում է իր խղճի ձայնին և խրախուսում, յուսադրում նրանց, ասելով՝ «Ժողովուրդը ձեզ չէ մոռանում. մի՛ յուսահատվէք ժամանակաւոր հալածանքից. չէ՞ որ զուր նրա աչքերն էք, որին փշերով պատկեցին. բայց ով յաղթեց»...

Իրօ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ատրաքին
31 հոկտեմբերի

ՎԻՆՁՈՐ. Երէկ, հոկտեմբերի 30-ին, գերմանական կայսերական զոյգի պատուին կայացաւ պաշտօնական ճաշկերոյթ, որին ներկայ էին շատ մինիստրներ, բարձրաստիճան պաշտօնեաներ և դեսպաններ։ Ճաշի ժամանակ Էդուարդ թագաւորը արտասանեց հետևեալ ճառը։ «Ողջունում եմ կայսրին և կայսրուհուն Մեծ-Բրիտանիայի ափերում. թոյլ կը տամ ինձ թագուհու և իմ կողմից յայտնել, որ մենք շատ և շատ ուրախ ենք ընդունելու մեր հիւրերին այս հինաւուրց պատական բերդում։ Ես երկար 9 ժ. 41 ր., Գանձակ—գիշ. 4 ժ. 13 ր., Եւլախ—առ. 6 ժ. 27 ր., Բագու—ցեր. 5 ժ. 39 ր։ Մարդատար—ցեր. 7 ժ 53. ր., Գանձակ—ցեր. 2 ժ. 10 ր., Եւլախ—ցեր. 4 ժ. 21 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 50 ր։

ԲԱԹՈՒՄ (Գօրի, Միխայլօվօ, Ռիօն) Մարդատար (№ 7).—առ. 10 ժ. 58 ր., Գօրի—ցեր. 1 ժ. 30 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 2 ժ. 58 ր., Ռիօն—երեկ. 7 ժ. 21 ր., Բաթում—գիշ. 12 ժ. 10 ր։ Պօստ.—առ. 9 ժ. 15 ր., Գօրի—ցեր. 11 ժ. 49 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 1 ժ. 19 ր., Ռիօն—երեկ. 5 ժ. 47 ր., Բաթում—գիշ. 10 ժ. 45 ր։ Մարդատար (№ 5)—գիշ. 11 ժ. 22 ր., Գօրի—գիշ. 1 ժ. 57 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 3 ժ. 20 ր., Ռիօն—առ. 7 ժ. 41 ր., Բաթում—ցեր. 12 ժ. 27 ր։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)
Ա.պ.-մարդ.—ցեր. 3 ժ. 16 ր., Ալէքսանդրօպօլ—գիշ. 2 ժ. 30 ր., Երևան - Ուլուխ. առ. 8 ժ. 22 ր։ Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 53 ր., Երևան—Ուլուխ.—ցեր. 5 ժ. 35 ր., Նախիջևան—գիշ. 12 ժ. 32 ր., Ջուլֆա—գիշ. 2 ժ. 35 ր։

ԲԱԳՈՒԻՑ (Պետերբուրգի ժամանակով) Մարդատար—առ. 4 ժ. արագ.—ցեր. 4 ժ. 4 ր։ Պօստ.—ցեր. 11 ժ. 23 ր։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—Մարդ.—առ. 10 ժ. 38 ր։ Պօստ.—առ. 6 ժ. 49 ր։ Մարդատ.—ցեր. 5 ժ. 46 ր։

ԵՐԵՒԱՆ-ՈՒԼՈՒԽԱՆԼՈՒԻՑ — Պօստ. — առ. 1 ժ. 58 ր։ Ապրանք.-մարդատար—գիշ. 1 ժ. 50 ր։

ԶՈՒԼՖԱՅԻՑ—Պօստ. գիշ. 4 ժամին։ Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 3 ժ. 21 ր։

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ — Պօստ. — 7 ժամին։ Մրդ.-ապրանք.—6 ժ. 58 ր։

Մանուկներին արժան եւ ապառով ուսում տալու համար

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

պարտք է համարում յայտարարել ընդհանուրի գիտութեանը, որ խնամակալութիւնը սկսել է իր գործունէութիւնը. այն անձերին, որոնք ցանկանում են ստանալ որևէ տեղեկութիւն խնամակալութեան մասին, խնդրվում է դիմել նրա ժամանակաւոր գրասենեակը, որը գտնվում է Վելիամինովսկայա փող. № 24, հասարակ օրերը ժամը 4-ից մինչև 7 երեկ., իսկ տօն օրերին առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 2-ը։

Խնամակալութեան կանոնագրութիւնը կարելի է ստանալ խնամակալութեան գրասենեակում և Թիֆլիսի գրախանութներում։

Ուրիշ տեղերից կանոնագրութիւնը ցանկացողները պէտք է ուղարկեն 12 կոպ. պօստի մարկա։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Кавказское Попечит. о дешев и обезпечен. образованіи дѣтей, Вельяминовская, д. № 24.

(ու. ի.) 1—3

Շաբաթ, նոյեմբերի 3-ին, երեկոյեան ժ. 8-ին Պուշկինեան գրադարանի շէնքում, բժշկական ընկերութեան դահլիճում կայանալու է

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

հիմնադիրները։ Ժողովը ընկերութեան կանոնագրութեան նախագծի քննութիւնը շարունակելու համար։ Հրաւիրվում են հայ խմբագրութիւնների ներկայացուցիչները, հեղինակները, հրատարակիչները և համակրող անձինք։ 1—2

1500 ՐՈՒԲԼԻ գրաւականով

ՈՐՈՆՈՒՄ ԵՄ

կասիրի, գործակատարի կամ արտելշչիկի ՊԱՇՏՕՆ, գործարաններում, գաստրոնոմիական, բակալէյնի և ծխախոտի խանութներում։ ՑԱՆԿԱԼԻ ԷՐ գումարով վաճառողների մօտ։ Հարկաւոր դէպքում կարող եմ ներկայացնել թէ լաւ բէկոմենդացիա և թէ աւելի գրաւական։ Հասցէս իմանալ «Մշակի» խմբագրատանը։ 1—8

ԳԻՄՆԱԶԻԱՒԱՐՏ

հմուտ վարժուհի ցանկանում է դասեր ուսանել միջնակարգ դպրոցների բոլոր առարկաներից, բացի օտար լեզուներից, փոքրիկ կներից, բացի օտար լեզուներից։ Համաձայն է ինքը յանձնարարութիւնով։ Համաձայն է ինքը յանձնարարութիւնով։ Հասցէն իմանալ «Մշակի» խմբագրատանը, տիկնոջից։ 1—3

(ու. շ. կ.)

Լոյս տեսաւ

Ա.Լ. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

„ՌՈՒՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ“

Երկրորդ գրքոյկը

Բանաստեղծների պատկերներով։ Գինն է 1 ռուբլի։ Դիմել հայ գրավաճառներին, կամ թարգմանողին՝ Москва, Тверская, Пименовскій пер., д. Шувалова, контора М. Л. Шоршорова, Александру Цатуріану. 5—5

Լոյս տեսաւ

Ա. ՉՈՒՆԵՄՆԻ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԳԻՆԸ 30 Կ.

Գրավաճառների մօտ։ 2—10

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մխիթարեանց

Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։

(ա. օ.) 37—160

ԲԺԻՇԿ

Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Նեբրին եւ երեխայոց, առանձնապէս ustամոխի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն ամեն օր | 12—1 ժ. առաւօտեան 5—7 ժ. երեկոյեան

Մելքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.

(ա.օ.) 26—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային, վենէրական և սիֆիլիսական հիւանդութիւնների. ընդունում է հիւանդներին ամենայն օր, առաւօտեան 12—1 ժամը, իսկ երեկ. 6-ից մինչև 8-ը։ Կուկիա, Սեմենովսկի փողոց, № 16։

(ու. կ. ե.) 23—30

ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Ն. Մ. ՊՐՕԶՈՐՈՎՍԿՈՒ և Դ. Ն. ԱԹԱԲԵԿՅԱՆԻ

ԿԱՆԱՆՑ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ծնեկաբերական բաժանմունք։

Մշտական մահճակալներ

հիւանդների և ծննդկանների համար։

Հանգստի և ընդհանուր պայմաններ։ Հիւանդանոցը ունի նոր ապպարատներ էլեկտրականութեամբ և լոյսով բժշկելու համար։ Անվտանգ ոգիօներ։ Բաց է հիւանդներին և ծննդկաններին ընդունելու համար ամենայն օր, ամբողջ տարի։ Ըստ ցանկութեան համախորհուրդներ պրոֆէսսորների հետ։ Պայմանները ուղարկվում են ձրի։ Մոսկվա, Մեռանիցկայա փող., տ. Սուրգանովսկու դպրոցի, բնակ. № 73, դուռ № 7, Բանկովսկի մի՛ջանցքի կողմից։ Հեռախօս № 214—54. (չ. ու.) 5—10

Լոյս տեսաւ

Ս. ԴԷՄՈՒՐԵԱՆԻ

„ՔՆԱՐ“

երգարանը (եւրոպական նօտաներով)։ «ՔՆԱՐ»-ը բաղկացած է 106 երգ, մեծ մասը ժողովրդական երգերից. գինն է 1 ր.։ Դիմել՝ Баку, Арм. школа, Гимназическая ул., Степану Демурянцу, կամ Моздокъ, С. И. Яралову, և կամ Петербургъ, ред. „Сапричъ“, Окрояну. (օ.մ.) 14—30

ԿՕՍՏԻՒՄԻ ՀԱՄԱՐ!!!

Տղամարդու կօստիւմի համար դիմացկուն և նորաձև կտոր ունենալ ցանկացողներին վերադիր վճարով, գործարանային գներով, լաւ յատկութեան համար լիակատար երաշխաւորութեամբ (չը հաւանելու դէպքում կամ փոխարինում ենք ուրիշ կտորով կամ փողերը վերադարձնում ենք) ուղարկում ենք.

1) «ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՏՐԻԿՕ», հաստատուն գործուածք, սև գոյնից՝ նորաձև մոխրագոյն բծերով, կամ հարթ-սև մութ-կապոյտ և մութ-մոխրագոյն գոյների, 4¼ արշ. ամբողջ կօստիւմացու, 5 ր. 50 կ.։

2) «ՄՕՆՉԵՍՏԷՐ», նորաձև բարձր յատկութիւն ունեցող արիկօ՝ գեղեցիկ վանդակաձև մութ կամ ձիթենու ֆօնից, 4¼ արշ. 6 ր. 75 կ.։

3) «ՈՒՐԱԼ», գեղեցիկ և դիմացկուն կտոր, սև, կապոյտ, շականակագոյն, ձիթենու և մութ մոխրագոյն գոյներ, 4¼ արշ. 7 ր. 25 կ.։

4) «ՏՐԻԿՕ-ՇԵՎԻՕՏ», նորագոյն տեսակի, շատ հաստատուն, հարթ կտոր՝ ճաշակաւոր կօստիւմների համար, սև, մութ-կապուտակ, շականակագոյն և մութ-մոխրագոյն գոյնի, 4¼ արշ. 9 ր. 50 կ.։

5) «ԴՐԱՓ», հարթ, աշնան և ձմեռվայ վերարկուների համար, մութ-կապոյտ և վայրի տորոնի (մարենգօ) գոյնի, 3¼ արշ. ամբողջ վերարկուի համար, 8 ր. 90 կ.։

6) Նոյնպիսի «ԴՐԱՓ» հարթ, բայց բարձր տեսակի, նոյն գոյների՝ ինչ որ № 5-ում, կամ թէ անգլիական ճաշակով, այսինքն մութ գոյնի, բծերով կամ վանդակաձև, 3¼ արշ. 11 ր. 40 կ.։

Բոլոր կտորները ըստ ցանկութեան կարելի է պակասեցնել կամ աւելացնել վճարի փոփոխման համապատասխան չափով։

Նկատողութիւն.—Երեք և աւելի կտորներ միանգամից ստանալու դէպքում, կօստիւմների ատտառը ուղարկվում է իբրև պրէմիա բոլորովին ՁՐԻ։

Ուղարկելը մեր հաշուին։ Ասիական-Ռուսաստանի համար աւելանում է ծախսի տարբերութիւնը։

Հասցէագրել՝ СТАНИСЛАВУ ОРЛЯНСКОМУ и К-о г. Лодзь, Петрок. губ., № 85.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն կամ գերմաներէն լեզուներով։

(շ. մ. ա) 2—3

ՄԱԼԱԿՕԴԵՐՄ

Կատարելագործութիւն է ատամնագործական ճիւղում։ Սա ունի խիստ աչքի ընկնող յատկութիւններ, որ մեր խորին համոզումով մեծապէս կը գնահատեն գործ ածողները։ Փրփուրը խիստ է և լաւ նստող (ճարպոտ Կոլդ-Կրեմի պէս), ունի կակղացնող հատկութիւն յատկութիւններ, կաշուին տալիս է թարմութիւն, թաւշի տեսք, մաքրութիւն, քնքշութիւն և գեղեցկութիւն։

ԸՆԿ. ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

(258243) 3—8

ЭЛЕКТРО-ПЕЧАТНЯ „ЭКОНОМІЯ“

Ав. Мугдусіакопова съ С-ми.

съ Тифлисѣ, Большая Ванкская ул., д. Семинаріи № 3—5.

Исполняетъ срочно, аккуратно и чисто, по возможно дешево слѣдующія работы: всевозможныя типографскія, съ самыхъ крупныхъ и до самыхъ мелкихъ заказовъ, печатаніе большихъ журналовъ книгъ, газетъ, брошюръ, афишъ, объявленій, визитныхъ карточекъ и т. п.

Бумага всѣмъ заказчикамъ уступается по фабричнымъ цѣнамъ.

Принимаются также заказы на ПЕРЕПЛЕТНЫЯ и ЛИНОВАЛЬНЫЯ РАБОТЫ

Для всѣхъ учебныхъ завѣдѣній дѣлается противъ другихъ заказчиковъ 20% СКИДКИ

Заказы принимаются тамъ же, въ конторѣ типографіи, съ 8 час. утра до 8 час. вечера.

Иногородныхъ заказчиковъ прошу адресовать заказы: Тифлисъ, Бальшая Ванкская ул., д. семинаріи, № 3—5. Въ типографію „ЭКОНОМІЯ“ Ав. Мугдусіакопова съ С-ми.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրոնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վենէրական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՁԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

ՍՏԱՄՆԱԲՈՑԺ Ե. Կ. ԽՕՌՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վենէրական, վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՁԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վենէրական, միզասեռ և մորթու հ.

Վճարը 50 կ.։ Հիւանդները ձրի։ Համախորհրդի (Կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ

ՁՄԵՌԱՑԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Արագ.—գիշ. 12 ժ. 28 ր., Գանձակ—գիշ. 5 ժ. 42 ր., Եւլախ—գիշ. 7 ժ. 19 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 43 ր։ Պօստ.—երեկ.

«ՄՇԱԿ» Հրատարակչատան տպագրատեսակներ։ Տպագրատեսակներ։ Տպագրատեսակներ։